

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

זכור - פורים

תוכן הענינים

ויקרא - זכור - פורים - צו

א	מגילת אסתר - לגלות ולראות הנהגת ה' בכל מקרה ומבע העולם אף בתוך ההסתר
ה	ויקרא אל משה וידבר ה' - האמונה כי אין מקרה בעולם
ז	אבוא אל המלך - אמונה פשוטה בתמימות ללא חשבונות רבים
ט	על מוקדה - התלהבותו בקדושה תהא בהצנע ואילו אש האמונה תהא באתגליא
י	כי בן דבר המלך - כל הנעשה בעולם בפרנסתו של אדם ובכל ענין עפ"י ה' הוא
יב	נאלמתי דומיה - סבלון אחד עולה על כמה תפילות
יג	נכספה וגם כלתה - חשיבות ההשתוקקות לבורא ומסירות הנפש לפניו
טו	ויזעק וזעקה גדולה - ממעשה דפורים נלמד שאין דבר העומד בפני התפילה
טז	ברצון איש ואיש - גודל כוחו של המוותר משלו והמתקה הנעשית ע"י הביוון
יז	פרשת זכור - סגולת שבת זו ובפרט לזש"ק
יח	תענית אסתר - סגולת היום לקבלת התפילות
יט	אשר הכין - כפי הכנתו יקבל שפע ימים אלו וענין ההגשה לימים הללו בהשנות גבוהות
כא	על מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים מרובים נשפעים על ידי קריאת המגילה
כד	קיימו וקיבלו - מחשבות וקבלות טובות בעת קריאת המגילה
כד	אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים
כה	ונתנה תוקף קדושת היום - רוממות יום הפורים
כז	ומה בקשתך עוד ותעש - הקב"ה ממלא כל משאלותינו לטובה ולברכה ביום הזה
לא	ויאמר המלך במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - במשתה היין נפתחים לפנינו כל שערי שמים
לד	לא יבושו ולא יכלמו לנצח - הוחרות שלא לבייש את חבירו אף כשהוא במצב של 'לא ידע'
לז	ומחר אעשה כדבר המלך - המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה

ויקרא - זכור - פורים - צו

שם שמים במגילה, כי כל הנהגת הבורא היתה מוסתרת ומכוסה, אמנם כאשר יתבונן בכל צירופי (התיבות - והיינו צירופי) המקרים יראה מִפִּינְ הַשִּׁיטִין שיש מנהיג לבירה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים בהשגחה פרטית.¹

ותתיישב בזה הקושיא הידועה, מדוע נקרא שם היום טוב 'פורים' על שם הפור זה הגורל שהפיל המן בעת צרה ולא על נס ההצלה, והלא כל המועדות נקראים על שם הנס, כגון חג הפסח שנאמר (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, וכן חג הסוכות - 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' (ויקרא כג ג), וכיוצא בו בחנוכה על שחנו מן

מגילת אסתר - לגלות ולראות הנהגת ה' בכל מקרה וטבע העולם אף בתוך ההסתור
בימי הפורים האלה הזמן גרמא להתחזק באמונה ב'השגחה פרטית' בכל פרט ופרט ממקרי וטבע העולם, שבוה נשתנה הנס של פורים משאר הניסים שנעשו לישראל, כגון יציאת מצרים, וגם דחנוכה וכיו"ב, שהם היו מחוץ לדרך הטבע, אך ההצלה בימי הפורים היתה על ידי סיבות שונות וצירופי מקרים בתוך הנהגת הטבע, במאורעות אלו לא ראו מתחילה כל טובה וחסד, ורק לאחר זמן נגלה לעיני כל שישועתן של ישראל נטמנה בהם.²

וכך ביאר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה) שעל כן לא נזכר

א. מעשה בחתן מבני א"י שנדד לארה"ב בכדי לזכות את ישראל נדיבי עם לקחת חלק בהוצאות נישואיו המרובים, באחד הבתים שנתדפק על דלתותיו בבקשת רחמים, פתח בעה"ב פיו שלא בחכמה, והחל גוער בו, ירושלימ'ער שנארער, מה לך כי תבוא לקבץ נדבות בקרב בני ישראל, לך עבוד ותרוויח מטה לחמך ביושר ובכבוד, וראה זה פלא, בכל זמן ה'נזיפה' עמד הבחור מחריש ושותק והיה שותה בצמא דבריו כאילו אין כאן אלא דברי חיזוק ועידוד כמים קרים על נפש עייפה, וכשומע 'שיעור כללי' מאת ראש ישיבתו. משסיים הלה את דרשתו נתן 300 דאלער לחתן, החתן הודה לו והחל יוצא את פני הבית, אך בעה"ב חזר וקרא לו, ושאלו בפליאה ותימה, מנין לקח עוז ותעצומות נפש לשמוע גערות ונזיפות וחרמות כאלו ולישאר שאנן שקט ושלי. הוציא החתן קונטרס 'שמות האדרעסען' (כתובות מגורי העשירים) ובו נכתב על כל אדרעס מה מעשי הבעלים, וכמה גובה נתינתו וכו', ועל בעה"ב זה כתוב שם 'כועס וזועף מקלל וצועק' - ולאחמ"כ תורם 300 דאלער. מעתה תבין מנין לקחתי שלוות נפש כזאת, כי ידעתי שאם מתקיימים לנגד עיני 'כועס וזועף' ולאחמ"כ 'מקלל וצועק' הרי שקרובה ישועתי לבוא וסלולה הדרך להתקיים גם הסיפא 'ולאחמ"כ תורם 300 דאלער'.

הרי לפניך, שמכיוון שהבחור ידע שהכל צפוי, ומתחילה ידע שכך ייעשה עמו - גערות ובזיונות, ולאחמ"כ יבוא על שכרו, קיבל הכל בשלוות הנפש. אף אנן בדידן, אם נאמין שאין דבר נעשה בעולם אם לא הוכרז כן מתחילה בשמים, נוכל עמוד בנסיון לקבל הכל בשלוות הנפש בשמחה ואהבה בחפץ לב... ואף להגיע משם לישועות עצומות.

ב. וכך ביאר הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע ('ד"ת' מהדר"ב אות עו) את לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא', למפרע מלשון פרעון, כי הקורא את המגילה רק בכדי לפרוע את חובתו ולהסיר עול 'חובת הקריאה' מעל צווארו, ואינו קורא אותה בהתעוררות הלב להתבונן בחסדי ה' עם בניו בני ישראל, 'לא יצא' - והפסיד את עיקר המטרה שבקריאת המגילה להתבונן בכתוב בה, בחסד ה' שגמל עם בני ישראל עם קרובו על ידי השגחה פרטית ומדוקדקת, ורק בכך יקיים חובתו.

בזיווגים בז"ק וכיו"ב, אלא יתחזק ויזכור מעשה דמגילת אסתר איך שניהל הקב"ה את עולמו בחדש וברחמים, והכין מבעוד מועד את הרפואה למכה, וצירף מקרים ממקרים שונים בדרך הטבע להחיש פדות והצלה, וכעין חיבור וצירוף חלקי ה'פאזל' שאחר צירופם נראית תמונת הוד ברוב פאר והדר. וכך הוא לדורות עולם, שכל אשר יארע עמו בימי חלדו בחשבון נפלא, ומה שסבל לפני כחודש ימים שייד וקשור להצער שעבר לפני שבוע, וכולם מקשה אחת מזוקק שבעתיים, וממילא יקבל את הכל באהבה ובשמחה, ובזכות האמונה יזכה לגלות האור שבתוך ההסתר בטבע העולם.

המלחמה בכ"ה בכסלו, ומה נשתנה בפורים שנקרא על שם הפור, והרבה תירוצים נאמרו בזה, מעתה יש לומר, שתכלית ומטרת יום הפורים הוא להשריש את האמונה בהשגחה פרטית גם בעת הסתרה כשעדיין חשיכה אופפת אותנו, ועל זה מורה ענין הגורל שמכטל דעתו ומוציא לגמרי את מחשבתו וחשבונותיו, ומשליך יתנו רק על השי"ת, ולכן נקרא היום 'פורים' - לפרסם ולגלות כי זהו עיצומו של יום ותכליתו, להאמין שהכל מתנהל בהשגחה עליונה בחשבון מדויק.

וזה לימוד לדורות שאין לאדם לשאול 'מה נשתנה' - מדוע גרוע מצבי בפרנסה, בבריאות, בנחת,

ג. לזכותן של ישראל מבאר ה'בני יששכר' (חודש אדר ד ג) דהנה הקב"ה בחר בישראל להיות לו לעם סגולה מחמת אהבתו אליהם, ולא מחמת מעשיהם הטובים, כי אילו היה הקב"ה בוחר בהם מחמת מעלתם לא היו יכולים לעמוד לפניו בדין, וכנוסח הפיוט (מוסף א' דר"ה) 'א-ל אמונה בערכך דין, אם תמצה עומק הדין, מי יצדק לפניך בדין, קדוש', ולכן אמר הקב"ה להטיל גורלות על שני השעירים ביום הכיפורים, שתוצאות הגורל בלא טעם הן, כדי להזכיר שאף בחירת בני ישראל הייתה באופן זה, ובלא טעם בחר בנו מכל עם. והכי נמי ביום הפורים כאשר היה חרון אף וגזירת כלייה על ישראל, סיבב הקב"ה שיפיל המן את הגורל כדי לעורר רחמים וחסדים עליהם, כי הגורל הזכיר לפניו יתב"ש את בחירת בני ישראל בלא טעם, וממילא עליו להושיעם אע"פ שחטאו, וזה מה שאומרים אחר המגילה (בפיוט 'אשר הניא') 'כי פור קמן נהפך לפורנו', מפני שגורלו של המן גרם לנו להצלה ופדות [ולפי זה נקרא היו"ט 'פורים' על שם הנס, כי הגורל גרם לעורר עלינו זכות במרומים].

כע"ז מצינו בדברי ה'חתם סופר' (ב'תורת משה' בתחילת דבריו על מגילת אסתר) ועיקר הנס הוא שהקדים הקב"ה וברא את הרפואה באותה שעה שחטאו ישראל, כי לא היה עיקר הנס מה ששמע ה' בקול שוועת עמו בני ישראל בשעה שקראו אליו, שהרי 'אפילו תשובת נינוה קיבל, ולמה לא יקבל צעקת ישראל', וגם הנס של 'ונהפוך הוא' לא היה כל כך חוץ לדרך הטבע שהרי המלך אוהב את המלכה, וגם (מגילה טו:) אחשוורוש הפכפך היה, ועל כן אפשר שיאהב היום את המן ולמחר יצווה לתלותו על העץ. ועיקר הנס הוא שהרג את ושתי כנגד דרך הטבע, שהרי קפ"ו יום עשה משתה כרצון איש ואיש ולא נשתגע, וביום האחרון נשתגע בשיגעון. וגם ושתי המלכה היתה משוגעת שהפריזה בדברים כנגדו... ולא עוד אלא שעל אותה שעה נגזרה הגזירה - על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), ואעפ"כ ריחם עליהם הקב"ה והקדים וברא את הרפואה באמצע הסעודה והרגו את ושתי, וע"ז לבשה אסתר מלכות והיה בידה להציל את ישראל מגזירת המן, נמצא שתחילת הישועה היתה כאשר היו ישראל בדיוטא התחתונה ועסוקים בחטא רח"ל, ללמדנו ש'בנים משחיתים' - אפילו בשעה שמשחיתים בנים חביבים הם לה'.

ד. כע"ז מעשה היה אצל הרה"ק מטאהש זי"ע, פעם בעת קבלת קהל הבחין הרבי כי מחוץ לחדרו יושב אחד מן העניים המפורסמים, והבין שבוודאי בא היהודי לזכותו במצוות צדקה למהדרין מן המהדרין, אך מה יעשה כעת ואין בידו מעות, מיד הבחין הרבי כי בסמוך לפני יושב לו יהודי נכבד עשיר

למפרע לא יצא, כי הלומד את המגילה מסופה לתחילתה, כלומר, אחר שכבר ראה את גודל הנס, והרי הוא מתפעל מן המאורעות שהיו בעבר, 'לא יצא' - כי תכלית האמונה שידע גם בזמן ההסתר שהכל לטובה. וזה נרמז בקריאת המגילה על הסדר דייקא, שעוד בטרם שגראים לעיניו ניסי השי"ת יאמין שהכל לטובה.

חוסף ע"ז הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע ביתר שאת, דאמונה לאחר הנס מצויה גם אצל הנכרים בני אומות העולם, וכמו שכתוב (ח, יז) 'ורבים מעמי הארץ מתיידיים', ומעלתם של בני ישראל שהם מתחזקים באמונה בחי החיים גם בשעה שהחושך מכסה ארץ וההשגחה נסתרת, ומאמינים שיש אור גדול תחת ההסתר, בשכר האמונה יזכו לישועת ה' כהרף עין.

ונציגה כמה גרגירים מענין 'השגחה פרטית' מופלאה שמצינו במעשה המגילה, דבמגילה כתיב (א, ב-ג) 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה, בשנת שלוש למלכו עשה משתה', ומביא הגר"א מווילנא זי"ע

והזמן גרמא להתחזק באמונה זו בחודש אדר (יותר מניסן שאז היו ניסים מגולים). כי עיקר קנין האמונה והבטחון אינו אלא מתוך ההסתר, כי האמונה הבאה מתוך 'ראיית האור' - כאשר האדם רואה בעיניו את השגחת ה' וניסיו אינה נחשבת כ'אמונה'. וכך ביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דכלא ד"ה וברבר) את הפסוק 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוקיך... ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם' (דברים א לא-לב), וז"ל. דעיקר עבודת השי"ת הנרצח מאיש ישראלי הוא האמונה. וזה פירוש הכתוב - ובדבר הזה כלומר המאמין בה' רק כאשר ובמדבר אשר ראית - כשהכל נהיר ובהיר בעיניו (ניסים גלויים, מן באר וענני הכבוד), זה אינכם מאמינים - אינו נחשב אמונה. ורק המתחזק להאמין בה' כשנראה לו שהבורא הסתיר עצמו ממנו, בהנהגת דין וייסורים - שהקב"ה עושה את כל המעשים לטובתו השלימה, זה עולה במדרגה להיקרא בעל אמונה.

ובמה צדיקים התנבאו בסגנון אחד לפרש לשון המשנה (מגילה יז) 'הקורא את המגילה

ובעל בעמיו, קם ועשה מעשה, הורה לגבאי שיכניס את העשיר לפני העני בחשבון שהעשיר ישאיר בידו מעות ולאחמ"כ יתנם לעני הנכנס אחריו, וכך הוה.

משנכנס העני קבל והתלונן בפני הרבי, באתי הנה כי סמכתי שכאן הוא מקום המתנהל ב'דרך האמת'... ולמעשה רואה הנני שאף כאן יש ענינים שונים... וכי מחמת שעני אנוכי וגווע מנוער אפשר לזלזל בכבודי - שאמתין יותר משורת הדין וייכנס העשיר לפני... ובאמת כל דבריו טעות והבל הם, שהרי כל השינויים והמהלכים שנעשו שם לא היו אלא להיטיב לו עצמו... שיצא נשכר שמח וטוב לב בנתינה הגונה שיתן לו הרבי. אף אנו נלמד מכאן 'דרך אמונה' לפקוח עניים עיוורות - מה לך בוכה וצועק, טוען וזועף על הא ועל דא, הרי הכל מסתובב סביב טובתך להיטיבך באחריתך. ואדרבא כל הריחוק וההפסד הוא דייקא כדי להרוויח אותך, ולהעניק לך נתינה הגונה ברוח וגשם.

אגב, סיום המעשה הוא, לאחמ"כ לקח העשיר את העני ברכבו למחוז חפצו, וראה שבידו הטשעק (צי"ק) שהוא נתן לידי הרבי - כשהוא צרור וחתום מבלי שהרבי יראה את הסכום שנכתב בו (למעלה מעשרת אלפי דאלער). חזר העשיר לבית הרבי, ואמר בכאב, אכן, קטונתי במעש ובדעת, ולא אתערב לרבי בעניני צדקה, אבל זאת קשה על לבי מדוע לא פתח הרבי את הצרור החתום - בכדי ידיעה כמה הסכום שנשתלשל לידי, אמר לו הרבי מתוך אש אהבת ישראל אשר בקרבו, לאיזה צורך עלי לדעת מהו הסכום... העיקר שהעני יודע עתה מהו הסכום...

ה. ה'חידושי הרי"ם' זי"ע היה אומר (ליקוטי הרי"ם מגילת אסתר), שהנה כאשר הרגו את ושתי נכנס אחד לבית

הכסא, ואז נעשתה שושן ל'עיר הבירה', מפני ששם נבנה הכסא, ותכלית כל אלו, כי 'איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי', ומכיוון שרצו להגדילו בבית המלך – לישב בשער המלך, על בן עברה כל המלוכה לעירו של מרדכי.

המתבונן במעשה זה ישתומם כשעה חדא, וכי מה כל הרעש, ואי משום הכי היה מרדכי יכול לעבור ולהעתיק משכנו אל בירת המדינה, ושם היה 'יושב בשער המלך', אלא ביאורו, שאף את הטירחה הזאת רצה הקב"ה למנוע ממרדכי, לכן סיבב שיתאווה אחשוורוש לבנות לעצמו כסא מלכות כשל שלמה המלך, ולא ימצא מומחים לשם כך כי אם בעיר שושן, ויוכרח לבנות את הכסא באותה העיר, ועוד - שלבסוף יראו שאי אפשר להעביר כסא גדול כזה ממקום למקום, וממילא תיהפך 'שושן' להיות 'שושן הבירה', וכל זה כדי שלא יצטרך יהודי אחד לנדוד מעיר לעיר

(בפירושו על המגילה פ"א ב) את דברי ה'תרגום שני', ששלמה המלך ע"ה היה לו כסא מלכות מעין כסא של מעלה, וכאשר ישבו עליו פרעה ונבוכדנצר ניזוקו ונענשו [ומשום הכי נקרא 'פרעה נכה', כי בעלותו על הכסא הכישו צורת האריה שהיה חרוט על הכסא, ומה נעשה צולע ברגלו], ובעלות אחשוורוש על כס הממלכה התאווה לישב על כסא כזה, אלא שפחד אחזו לישב על הכסא של שלמה, לכן חיפש 'אומנים' שיכנו לו כסא אחר כמוהו. ורק בעיר שושן נמצאו אומנים הראויים למלאכה קשה כזו, ואכן במשך שלש שנים בנו את הכסא הנכסף, אך בבואם להעבירו למקום מושבו של אחשוורוש, ראו שמחמת גדלו אי אפשר להעבירו ממקומו, על כן קבעו שמעתה תהיה שושן ל'עיר הבירה' – מקום מושב המלך, ונקרא שמה 'שושן הבירה' והיינו דכתיב (א ב-ג) 'כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה בשנת שלוש למלכו', דבגמר שלוש שנים למלכותו נשלמה מלאכת בנין

המדרש וסיפר לפני הלומדים שהרג המלך את ושתי, היו מי שגערו בו 'האק מיר נישט אין קאפ אריין מיט דיינע שטותים' (אל תבלבל את ראשי עם שטיוותך) וכן כאשר נלקחה אסתר לבית המלך בוודאי היו מיושבי ביהמ"ד שלא הסכימו לשמוע מדברים אלו, כמו כן לא מצאו שום ענין במעשה דבגתן ותרש באומרם מה לנו ולשטותים (שטויות) הללו, אולם 'בלילה ההוא כאשר נדדה שנת המלך' החל להתברר להם כל צירופי המקרים, שהקב"ה ברוב רחמיו הקדים רפואה למכה בנס המלוכש בדרך הטבע, וכבר בשנת שלוש למלכו הרעישו המלאכים בשמי מרום שושתי תהרג (כמבואר במגילה יב:), כדי שתבוא אסתר במקומה להציל את בני ישראל מכליה, וגם נסתבב שמרדכי יציל את חיי המלך בלא שיקבל תשלום שכר, ורק בספר הזכרונות כתבוהו וממילא לא הספיק המן 'לאמר למלך' לתלות את מרדכי על העץ, כי מיד שאלו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו' ומשם 'תקפו של נס'.

ולא עוד אלא שכל המאורעות שאירעו כל חד וחד בזמנו היה נראה כמי ששורת הדין נותנת שכך יהא, דמה שהרגו את ושתי על אשר הטיחה דברים קשים כגידין ב'מלך' אחשוורוש הרי כן הוא משפט המלכים - שהמורד במלכות אחת דתו להמית, וכן מה שהציל מרדכי את אחשוורוש מבגתן ותרש אין בו כלל חידוש, וכן מה שגידל אחשוורוש את מרדכי – הרי עשה זאת עבור שהציל את חייו מבגתן ותרש סריסי המלך. כללא דמילתא, שכל הנס היה מלוכש בטבע, ורק לבסוף ראו איך שהכל היה בחשבון נפלא משמים ממעל.

ומוסיף (שם) החידושי הרי"ם וז"ל. כמו שאז בימי מרדכי ואסתר הייתה תמיהה גדולה שנלקחה אסתר צדקת כזו לבין ערלים, וכל התמיהות, ולמה נתגדל המן כל כך שהכל ישתחוו לו, ולמה לא הלך מרדכי ברחוב אחר שלא יזדמן נגדו (נגד המן), ואחר כך נתיישב הכל - שהיה בהשגחה רבה מן השמים. כן יתיישבו כל התמיהות מעתה. עכ"ל.

ובו", והיה עבד זה עונה לפי השגותיו - להעניק לו שדה במתנה וכיוצא בו, ואף את"ל שהיה משיב בעצת המן, מכל מקום לא היה בזה כלל השפלה לחמן, אמנם מסבב כל הסיבות סיבב שהמן יגיע לחצר המלך 'בעתו ובזמנו' ממש, ומשם יפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ומאז התחילה קרן ישראל להתרומם.

ויתירה על כך, כי ממדת דרך ארץ היא, שאם יציל אחד את המלך ממיתה לחיים ישולם לו שכרו תיכף ומיד, והיה אחשוורוש צריך להכניסו לאוצרות המלוכה ולתת לו כסף וזהב לרוב, ואילו כאן 'לא נעשה עמו דבר' (ורק נכתב בספר הזכרונות), ואין יתכן כדבר הזה, אמנם בסוף נתברר ששינה לו הבורא את סדר העולם לטובה, כי ע"ז נעשה ריווח והצלה ליהודים, כי אילו היה משלם לו כגמולו בשעת מעשה, יתכן שהיה משתמט מלעזור לו בעת צרה.

ויקרא אל משה וידבר ה' - האמונה כי אין מקרה בעולם

בפרשתן (א א) 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו', והק' הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע, שעפי' דקדוק לשון היה לו לומר 'ויקרא ה' אל משה וידבר אליו', ומדוע לא כתב תיבת ה' עד אחר וידבר. אלא ביאורו, שיש לבאר תיבת ויקרא בא' זעירא - כאילו אין כאן א', וכמי שנכתב 'ויקר' מלשון

ולחיתולל בדרכים, ומכאן נלמד שכל העולם הזה נברא עבור כלל ישראל, וכל הנהגת העולם היא בחשבון מפורט ומדוקדק להפליא, והכל כדי להיטיב לבני ישראל באחריתם

עוד חזינן מדת 'השגחה פרטית' בנס של פורים, בפרק ו' - 'בלילה ההוא נרדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות... ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה... ויאמר המלך מי בחצר, ובאותו רגע - והמן בא לחצר בית המלך, ויאמר המלך יבוא - ויבוא המן, ויאמר לו המלך 'מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו', והשיב מה שהשיב, ומכאן תוקפו של נס ואתחלתא דגאולה. ועתה נחזה - שאם היה המן מקדים לבוא אפילו בכמה רגעים קודם לבן, היה שומע מבעד לחלון את שאלת המלך 'מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה', ופשיטא שלא היה עונה למלך - 'יבאו לבוש מלכות וכו'', שהרי היה יודע שכוונת אחשוורוש היא למרדכי שונאו, ולאידך, אם היה המן מאחר לבוא כמה דקות מאוחר יותר [ובפרט שממדת דרך ארץ אין לבוא אל המלך באישון לילה, אלא ששנאתו את מרדכי קלקלה את השורה], ולא היה המן עומד בחצר בשעה ששאל אחשוורוש 'מי בחצר', אזי מסתברא שהיו קוראים לאחד העבדים שהיו שם באותה השעה, והיה המלך שואלו 'מה לעשות באיש

ו. אפשר להוסיף עוד, דאילו החליט המן להכין את העץ יום קודם לכן, כבר היה בא אל המלך ביום האתמול, ואחשוורוש לא היה מעכב בעדו כלל, כי בהיותו צורר היהודים כהמן היה שמח להעבירו מן העולם, וכמו שאמרו (מגילה יד.) 'משל דאחשוורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ (בור) בתוך שדהו, בעל חריץ אמר, מי יתן לי תל זה בדמים (שיוכל למלאות את חלל הבור), בעל התל אמר, מי יתן לי חריץ זה בדמים (שיוכל לפנות את התל משדהו), לימים נזדווגו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל, מכור לי תילך, אמר לו טול אותה בחנם, והלואי', והיינו שהקב"ה הכין את הישועה בחשבון מדוקדק ולא הקדים את המאוחר ולא איחר את המוקדם אפילו ברגע כמימרא. ומכאן יקח כל בר ישראל מוסר השכל, שרבים המתאוננים לאמר, כל כך הרבה תפילות שפכתי על ענין פלוני, ועדיין לא נראית קצה ישועתי לבוא, והיאך ייתכן שאינני רואה כל תוצאה טובה מהתפילות והסגולות וכו"ב, תשובתו, אדרבה הקב"ה סופרן ומצניען לעת וזמן הנכון, התייצב וראה את ישועת ה' בעיתה ובזמנה...

'מקרה', וכלומר ויקר אל משה - כל מה שאירע וקרה למשה רבינו הבין שוידבר ה' אליו - שהקב"ה מדבר אליו בזה ולא פלוני עשהו לו, ואף הוא לא גרם לעצמו כל רע.

ומפורשים הדברים ב'דרשות חתם סופר' (ח"א קסב:) שלכן אמרו חז"ל (תענית כט.) משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י 'ימי ניסים לישראל - פורים ופסח'. ומבאר החת"ס כי הפרש גדול יש בין ניסן לאדר, כי בניסן היה הנס שלא בדרך הטבע - ביציאת מצרים, וקריעת ים סוף. וגם כזה פרסומו גדול יותר לפי שעה, (חז"ל החת"ס) ומכל מקום אינו מפורסם השגחת ה' בתמידות על כל פסיעה ופסיעה... אבל בניסן אדר לא נשתנה דבר מטבעו, ולא היה שום פעולת אדם ביניהם, והמתבונן בדברים מתחילת סעודת אחשוורוש עד סוף מעשה המגילה יראה בהשגחה נפלאה ובהנהגת סדרי העולם, שינה הקב"ה מערכת השמים כאשר כן הוא פעולתו עמנו בכל יום ויום, אלא אין בעל הנס מכיר בניסו... על כן מרבין בו בשמחה - שניכר בו יותר השגחת

ובזה יקיים מחיית עמלק בהידור רב, שהרי זוהי קליפת המן ועמלק - לחשוב על כל דבר כי אך במקרה קרהו ולא בהשגחה מיוחדת בחשבון נפלא מאת אבינו רועינו, וכך אמרו במדרש (אסת"ר ח ה) על הפסוק (ד ז) 'ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו' 'אמר להתך, לך אמור לה, בן בנו של קרהו בא עליכם, הלא הוא דכתיב (דברים כה יח) 'אשר קרך', ולכן כינס מרדכי את כל היהודים כדי לחזק אמונתם בבורא כל עולמים, שידעו שקליפת עמלק של 'מקרה' בשקר יסודה, וכל אשר יארע בעולם אינו במקרה אלא בסיבה וטעם עליון.

ז. מעשה באחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע שעקצו פרעוש באמצע שינתו, וכאשר הרגיש בצער העקיצה קפץ בבהלה ממיטתו והקערה שהכין סמוך למיטתו לנטילת ידים נהפכה על פיה, ורוב המים נשפכו על הארץ, מיד נטל ידיו עם שארית המים שנשארו בתוך הכד, ויצא ממיטתו לבדוק מה קרה, והבחין שהיו גחלים לוחשות סמוך לבגדיו, ואלמלא היו המים נשפכים ומכבים את הגחלים היתה האש אווזת בהם ומכלה את כל הבית, ובלבו הודה להקב"ה על הנס שעשה עמו, ויהי כאשר חזר למיטתו הבחין שקורות הבית שעל גבי מיטתו נפלו ונס גדול הוא שהייתה המיטה ריקה. עתה הודה להקב"ה על שני הניסים שגמל עמו הקב"ה בזה אחר זה. למחר סיפר לרבו הבעש"ט על שני הניסים שאירעו עמו, נענה הבעש"ט ואמר 'זכית לכך בגלל האמונה, כי מי שחי באמונה בהקב"ה, ויודע שאין שום דבר המתרחש מאליו, ואף כל הטבע בהשגחה פרטית הוא, אזי זוכה שמראים לו שכל המעשים המתרחשים עמו הם ניסים מן השמים', ולדין ייאמר, אף מתוך השינה - כשאין מצבו שפיר עליו, ואינו רואה כי אם פרעוש (או 'אדם' הרומה לו) שעוקצו, מים שנשפכו וקורות ביתו שנפלו, יתחזק להאמין בהשגחת הבורא שהכל בחשבון מדוקדק, ויבטח בהשי"ת שרק הוא יתברך מסבב כל הסיבות, ויש טעם מיוחד וחשבון מפורט לכל דבר ומקרה המתרחשים בעולם.

ח. וכבר אמרו קמאי, דתיבת מקרה שווה לאותיות רק מה'.

ט. יש שאמרו שלכן נפסק לגבי פורים ש'פרוז בן יומו קרוי פרוז' (מגילה יט.), ואילו בשאר יו"ט של גלויות דין ה'אורח' הבא מארץ ישראל לחו"ל ולהיפך, ינהג כמקומו (עי' או"ח תצ"ו ג, ובשועה"ר שם ז יא), כי בפורים הוא הזמן הראוי להשריש שהכל בחשבון, וגם שהותו של אדם במקום ה'פרזים' אף ליום אחד אינו במקרה ועראי - וכלשון בני אדם 'פלוני נפל בטעות הנה', אלא ליום זה נשלח מן השמים להיות כאן, וכאן מקומו בזו העת לכל דבר וענין. וכמו שאמר הרה"ק האדמו"ר מסאדיגורה זי"ע שצריך כל אחד להאמין בכל מקום שהוא נמצא ששם היא חיותו, ואילו היה בזה הזמן במקום אחר בטלה חיותו.

וכי יש דעת ועצה לבעלי חיים. ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, מזבח השלמים - מהו שלימותן של ברואי מטה, תמימה - בקנותם את מדת התמימות, כמו שנאמר (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' ובתרגום שלים תהי. (כיו"ב אמרו בוזה"ק בפרשה זו, ח"ג יב:) שלמים - רזא דמלה דכתיב (בראשית כה כז) ויעקב איש תם - גבר שלים).

מעשה יש לנו לעיין בביאור הקרא 'תמים תהיה עם ה' אלוך', והנה ברש"י פירש 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות'. כלומר שלא ידאג בחקירות ועצות על דאגת מחר. ודאגה בלב איש ישיחנה - יסיה דעתו ממנה (עי' סוטה מב:), וברוך ה' יום יום, (והוא) משל לתינוק שאביו מאכילו ומשקהו - כלום ידאג על יום מחר הלא בטוח הוא אשר רחמי אב על בנו, וכמו שמפרנסו היום כן בוודאי גם למחר, ומשליך כל יחבו על אביו מבלי לחשוב מאומה, על אחת כמה וכמה (על) אבינו מלכנו אב הרחמן, הון ומפרנס את כל העולם כולו בטובו, צריך שיהיה האדם בעיני עצמו כילד קטן לפניו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלא ב) אם לא שויתי ודומתי נפשי כגמול עלי אמו וגו'. ובערך שמהלך עמו בתמימות ומצפה

הבורא הפרטית עלינו. והיינו 'יומי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (אסתר ט כח) בב' בחינות - א. שיתעורר כל אדם בפורים ויכיר עי"ז נפלאות תמים דעים והשגחתו. והשני' בפועל ממש, לא יעברו מתוך היהודים שבכל דור ודור כן הוא לא מעשה שהיה כבר היה, אלא 'לא יעברו מתוך היהודים' (שער היום כל הנעשה בעולם ונראה כטבע גרידא, באמת יש בו חשבון נפלא לטובתן של ישראל), וזהו עיקר אמונתנו, כמו"ש הרמב"ן (סוף פר' בא) מי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בתורת ה', עכ"ל.

והיינו שלכן 'מרבין בשמחה' בזה החודש, כי כשאדם מאמין שבתוך מרוצת ימי חייו נמצא הקב"ה בכל עת ורגע לטובתו, ובכל צעד ושעל משגיח עליו אביו רחומו להיטיב לו, ימלא לבו שמחה וצהלה בגיל ורגן לה'.

אבוא אל המלך - אמונה פשוטה בתמימות ללא חשבונות רבים

בפרשתן (ג ט) 'והקריב מזבח השלמים... תמימה לעומת העצה', ופירש"י לעומת העצה - למעלה מן הכליות היעצות. ולכאורה צריך ביאור,

י. איתא בריש מסכת מגילה (דף ב.) 'מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו, לא פחות ולא יותר', והקשה ה'טורי אבן' (שם) למה הוצרך להוסיף 'לא פחות ולא יותר', הלא כבר מנה את כל הימים שבהם קורין את המגילה, ומכלל הן אתה שומע לאו, שבשאר הימים אין קורין, ובדרך רמז מבאר ב'ברית כהונת עולם' (מאמר הסתר אסתיר פ"א) דהנה ידוע ששם הוי"ה ב"ה העולה בגמטריא כ"ו (26) מורה על רחמים וחסדים מגולים, ואילו השם א-ד-נ-י מורה על הנהגת דין, והוא עולה למניין ס"ה (65). ובאמת אף 'דינים' אלו הינם חסדים ולטובה הם באים, אלא שהם בהסתר.

והנה הגימטריא של י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו יחדיו עולים כמנין שם א-ד-נ-י (65-), ואילו שני הימים (יום שלפניהם - י' לחודש, וט"ז לחודש שלאחריהם) עולים יחדיו למנין כ"ו כמספרו של שם הוי"ה. ובא ללמדנו, שסוד קריאת המגילה היא הנהגת העולם בדרך הטבע הנרמזת בשם א-ד-נ-י, ולכן 'לא פחות ולא יותר' - זה השם הוי"ה (וכמו שנתבאר, שי' וט"ז עולים כ"ו), כלומר כי בכל המגילה לא נמצא שם זה המורה על ניסים גלויים, ללמדנו, כי אף בשעה שהנהגה מוסתרת מעין רואים יאמין שהקב"ה מציץ מן החרכים ומשגיח על כל יהודי בחיבה יתירה, ואף אם בשעת מעשה אינו ניכר שהקב"ה בורא ומקדים את הרפואה למכה, מ"מ כן הוא האמת.

טו) 'וצמו עלי שלושת ימים', והנה גם היא ונערותיה השתתפו ב'תעניתם' של ישראל, אף שמאד חששה שמא לא תמצא חן וחסד בעיני המלך, שהרי פני המתענה משתנים לרעה, ואפשר שבוה תאבד חינה בעיני המלך. מכל מקום 'אסתר בטחה באלוקיה (ללא חשבונו) על כן התענתה ולא בטחה ביופיה. ואכן בזכות בטחונה בה' שיוציא מרשת רגלה ויציל את בני ישראל מכל צרה וצוקה זכתה למצוא חן בעיני המלך י - ויושט לה את שרביט הזהב, ומזה בא הצלת הכלל כולו.

ולאידך, מצינו כי זוהי 'קליפת המן' - להיות 'אויבער חכם' (מתחכם) שאינו מאמין בפשיטות, ומנהל את כל ה'הלוך ילך' שלו עפ"י הבנתו בלא הכנעה לבורא עולם בפשיטות

לו אינו חוקר מאומה, ומשליך על ה' יהבו, כן הוא באמת 'יכלכלהו'.

זהו שנאמר תמימה לעומת העצה ופירש רש"י למעלה מן הכליות היועצות, פי' מדת התמימות היא למעלה מכל העצות אשר יועצות לו כליותיו. וכן הוא לכל דבר ישועה הנצרך לאדם, המוכרח שבעצות הוא להשליך כל העצות והחקירות, רק להסתכל לשמים בתמימות ואמונה ובטחון, וכמו שנאמר (משלי י ט) 'הולך בתום ילך בטח', ודי למבין, עכ"ל.

וכבר מצינו שבמידה זו ניצולה אסתר המלכה, על ידי שלא חששה כלל למקרי הטבע והיה כל מבטחה בה' אלוקים, זכתה למצוא חן בעיני המלך. וכדאיתא ב'אבן עזרא' על הפסוק (אסתר ד

יא. בענין זה, יש שביארו מדוע חייבו חז"ל לבסומי בפוריא, כי כלל ידוע שה'שיכור' אסור לנהוג ברכב, ורק היושב לצד המנהיג מותר לשתות יי"ש ש אפילו עד שכרות, ולכן אנו שותים בפורים להראות שאנו מונהגים בידי שמים, כל הווייתנו ומהותנו בידי ה' נמצאים, ולא לנו הנהגת העולם אפילו בכהוא זה. יב. סיפר הגאון החסיד רבי מענדל פוטערפאס זצ"ל, מה שהיה עמו בשנים קדמוניות כשאסרו שלטונות רוס' את שמירת תורה ומצוות, פעם אחת היה ר' מענדל עם הרה"ק מרימניץ זי"ע (שהיה כידוע מסכן את נפשו למול ילדי ישראל). באיזה 'ברית מילה', אשר אבי הבן לא היה שומר תורה ומצוות, ולא אבה בשום פנים ואופן למול את בנו הפעוט, אך האם היולדת הזמינתם לערוך ברית מילה בהגיע יום שבעלה יסע הרחק מן העיר, וכך הוה ביום נסיעת הבעל למרחקים שלחה טעלעגראם (מברק) אל הרה"ק שיבוא למול את הרך הנולד. תיכף יצא הרה"ק מרימניץ עם רבי מענדל אל עבר אותו המחוז בו התגוררה האשה, ובקושי רב עלה בידם להעביר את סכין המילה בגבולות אותו העיר, ומל הרה"ק את התינוק כדת וכדין, בתוך כך החל דם רב לזוב מהתינוק ולא פסק, אך דא עקא שלא יכלו להחיש רופא שיטפל בתינוק מחשש שמא יוודע הדבר לאב, ואולי אף ימסור הרופא לשלטונות על המילה האסורה. מיד נכנס הרה"ק מרימניץ לחדר סגור והתעכב שם דקות ספורות, וכאשר יצא מן החדר פסק הדם לגמרי ללא שום השתדלות, וחזרו לעירם. לאחר מעשה שאל רבי מענדל את הרה"ק מה היו מעשיו בהיותו בחדר פנימה - שעל ידיהם עצר את שטף הדם, סיפר לו הרה"ק שעמד וחילה את פני קונו - וכך אמר 'אבי שבשמים' הנה עשיתי כעת מצווה רבה, אבקשך שלא תביישני, ואכן שמע הקב"ה את תפילתי.

נענה רבי מענדל ואמר, הנה אני עם כל תורת החב"ד שלי מכל מקום כשראיתי דם לנגד עיני אבדו עשתונותי, ואילו הרה"ק מרימניץ באמונתו הפשוטה פעל (בתפילתו) גדולות ונצורות.

יג. וכך מצינו ביאור בדברי המהר"ל (אור חדש בפסוק הפיל פור), כי כל ישועתו של אדם באה בשעה שמכיר שמצד עצמו אין לו כלום ורק הקב"ה יכול להושיעו ולסמכו. ולכן 'מיחייב איניש לבסומי עד דלא ידע', כי במצב שכרות מאבד האדם את כל יכולתו ומרגיש עצמו כ'חסר ישע', שא"א לו בשום אופן להושיע את עצמו, אז תהא ישועתו שלימה.

בתמימות. כי הנה אמרו חז"ל (חולין קל"ט): 'הָמָן מִן התורה מנין שנאמר (בראשית ג יא) 'הָמָן העץ', ומה ענין פסוק הנאמר בחטא עץ הדעת להמן הרשע, ואפשר לבאר על פי דברי הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע ('דרך פיקודי' ל"ת יא חלק המחשבה ד) דחטא עץ הדעת היה שרצו לדעת ולהבין. וכך אמרה תורה בתחילת החטא - 'ותרא האשה כי טוב העץ למאכל' (בראשית ג ו), ופירש שם רש"י 'ראתה דבריו של נחש', היינו שהתאוותה להבין ולדעת מדוע ולמה עושה הקב"ה כך וכך, ולא בדרך זו חפץ ה', כי רצונו יתב"ש שנלך אחריו בתמימות, ונשיב לנחש בשפה ברורה 'לא' בלי שום טעם, רק אחר ה' אלך בלא להבין ובלא שום טו"מ"י.

וביו"ב אמרו צדיקים לענין האמונה בה' שמגילה היא מלשון (תהלים כב ט) 'גֹּל אֶל ה'', והיינו שיגלגל וישליך את יהבו על הקב"ה, כי ממעשה המגילה נלמד שהקב"ה יושב על כסא מלכותו בשמי השמים ומביט ומשגיח על כל הנעשה בהאי עלמא, ומנהיג את עולמו בחסד וברחמים, וממילא נסמוך עליו בכל ענינינו בלא אומר ודברים, ובלא פקפוקים, ואכן בזה יקויים בנו סיפא דקרא - 'גֹּל אֶל ה' יפלטתו יצילתו כי חפץ בו', שהקב"ה יצילתו ויפלטתו מכל צרה ועקתא ומכל נגע ומחלה, ו'לא יאשמו כל החוסים בו'

על מוקדה - התלהבותו בקדושה תהא בהצנע ואילו אש האמונה תהא באתגליא

בפרשת צו (ו ב) 'זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח... אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', והנה בספר תורה נכתבה האות מ"ם שבתוכה מוקדה קטנה יותר משאר האותיות, ואילו בפסוק (דברים יח, יג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' איכא תי"ו רבתי, וביאר הרה"ק

ויש להסמיק לזה, שאף לידתו של המן הייתה על ידי 'סברות עצמיות' שנשא 'שאל המלך' ק"ו בנפשו במלחמתו עם עמלק, שאמר 'ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה' (יומא כב:), ולכן חמל על אגג וממנו יצא המן. והתיקון לזה הוא ללכת 'קאפ אין וואנט' (ראש בקיר) מבלי להבין כלום, רק לעשות מצוות ה' בתמימות וללא התחכמויות, וזהו עול מלכות שמים שלימה, ולכן תקנו חז"ל לשתות יין

והכי חזינן במגילה, שאמרה זרש להמן (ו יג) 'אם מזרע היהודים מרדכי', ותיבת מזרע נראית כשפת יתר, דהיתה יכולה לומר בקוצר אמרים 'אם מהיהודים מרדכי', ומבאר ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה אם מזרע) בדרך רמז, שבני ישראל דומים לזרעים בשדה, ואף כאשר הם נרקבים וכלים כזרע הזה אינם מתיאשים לעולם, ואדרבה, רקבון ושפלות זו גורמים להם לצמוח ולגדול כאילנות הללו שתחילת בריאתם מדבר שזרעו כלה. וזהו מחיית עמלק להתחזק מהמצב השפל ביותר.

יד. יהודי אחד נכנס אל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע והתאונן לפניו במר נפשו, שפלוני מקפח את פרנסתו, אדהכי והכי התחיל לשוחח עם הרה"ק מזוועהיל, ובאמצע השיחה סיפר לרבי על אחד מגדולי תלמידי הבעש"ט זי"ע שנטל חתיכת עץ וזרקה לתוך המים, ונעשה נס שגדלו שם עשבים ופרחים, ויהי כשמוע כן רבי שלום'קה, אמר לו יש דברים שמחויב האדם להאמין, ויש דברים שאינו מחויב להאמין, יש דברים שאם לא יאמין להם יהיה בכלל אפיקורוס, ויש דברים שאם לא יאמין לא יהא אפיקורוס, והנה סיפור זה שעכשיו סיפרת על אותו צדיק איני מחויב להאמין לו, ואילו האמונה שפלוני אינו יכול לקפח פרנסתך חיוב גמור היא, ומי שאינו מאמין בזה בכלל אפיקורוס הוא. ובזאת פנה אליו וסיים 'הרי הנך אברך חסידי, דע לך, שעיקר החסידות הוא אריין צו-בויערען אמונה אין די הערצער' (יסוד ועיקר החסידות הוא להשריש היטב את האמונה בלב).

באר הפרשה - ויקרא - זכור - פורים - צו

מקאצק זי"ע, שבנוגע לאש ההתלהבות בעבודת ה' בינו לבין קונו על האדם להסתיר את האש (הרמוזה בתיבת 'מוקדה'), ורק 'מעט מזעיר' יראה חוצה'. משא"כ בעיני תמימות ואמונה, עליו להרבות בהם עד שיפרצו חוצה, ויהא מכריז כלפי חוץ בתי"ו רבתי כי ה' הוא האלוקים, להתוודע ולהיגלות כי הוא מלך על כל הארץ.

והכלים. כי באמת עצה היעוצה לדחות מחשבות רעות הוא רק זה, להיות התלהבות תמיד בחשק ורצון לעבודתו יתברך ממילא נתבטלו כל החבלים, וזה עבודת האדם תמיד כל היום והלילה. עכ"ל¹⁰

כי כן דבר המלך - כל הנעשה בעולם בפרנסתו של אדם ובכל ענין עפ"י ה' הוא

לאידיך גיסא, עלינו לדעת כי (כפרט בדורות הללו) ע"י התלהבותו באש קודש הבאה מכלל אמונתו בה' ישרוף את כל המפריעים והמניעות הסובבים אותו, וכך איתא ב'שפת אמת' בפרשתן (צו, תרל"ג בד"ה ברש"י) וז"ל. כי יש הבערה ושלחבת העולה מאליה בלב האדם - על ידי התעוררות נפשו, בראותו גודל חסדי ה' יתברך שעושה עם כל איש ישראל בכל רגע ורגע בכל הענינים... ועל ידי התעוררות אהבה אמיתית נשרף כל מחשבות

בפרשתן (א א) 'ויקרא אל משה', איתא ב'דברי ישראל' (ויקרא ד"ה ויקרא בא' זעירא), וז"ל (בשינוי), כאן כתיב א' זעירא, וסמך ליה סיום הפרשה של מעלה (פקודי מ לח) 'לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם'. יש לומר הסמיכות - כי כל המקרים שבעולם הכל הוא בהשגחה פרטית מן השמים כידוע בשם צדיקים (ע"י בהוספות ל'כתר שם טוב' אות קפ"ב) אפילו קש שהרוח מפזרו ממקום למקום הרי רוח סערה עושה דברו, והוא בהשגחה

טו. משל למלך שאיווה לבנות לעצמו 'ארמון המלוכה' ברוב פאר והדר באמצע יער עבות, קם ושכר פועלים אשר מיד החלו בכריתת עצי היער, עבר שם חכם אחד וראה את עבודתם הקשה, וילך אל המלך ויאמר לו, אדוני המלך, גם אם יכרתו עבדך את עצי היער יומם ולילה - יכלה הזמן והם לא יכלו, לרוב העצים אשר ביער, אך אם אתה לו שמעני - איעצך עצה טובה, הבער אש ביער ובתוך כמה שעות ספורות יהפוך כל היער למאכולת אש, ויהא בידך מקום נקי, פנוי וראוי לבניית הארמון. כך נמי לענין עבודת ה', אם יעבוד האדם לתקן מידה פלונית ומידה אלמונית, פעמים שיכלה הזמן והם לא יכלו, עצתו - להבעיר בלבו אש התורה והעבודה, שלחבת אש לבורא יתב"ש, וממילא ישרפו כל השטותים, ברוחניות ובגשמיות.

עוד עצה מצינו לו לאיש הסובל מדמיונות היצר, בנסיונות שמעמיד היצר לפתחו בשמירת עצמו ביראת שמים, ובפרט בעיני האמונה - העומד ומדמה לעצמו כי פלוני הזיקו ופלוני לקח מעצמו והפסידו, בחודה של 'נקודת אמת' של אמונה אמיתית ינתץ וישבר כל בניני דמיונותיו, וכך אמרו לרמז במגילת אסתר, שם נאמרו דברי המן בראותו כי מרדכי איננו כורע ומשתחוה לו - נענה ואמר (ה יג) 'וכל זה איננו שווה לי', והפליאה ידועה, אכן, המן זה שוטה רשע וגס רוח היה, אך מהי פשר הכרזה זו 'וכל זה' - שגידלו המלך ורוב עושרו עם רוב בניו, הכל איננו שווה לי. אלא ביאורו במשל ל'לץ' (לצץ) המשחק לעיני כל הקהל ב'בלון' הנפוח ומוליכו הנה והנה בכל מיני שחוק ומשחק, היודעים אתם ממי מפחד הלה חרדה עזה ועצומה - מאדם אחד שיבוא עם מחט קטנה וידקור את ה'בלון' וכל ה'אוויר' יתפוצץ ויתגלה קלונו ברבים שלא שיחק אלא ב'אוויר' ריק שאין בו ממש.

כך המן - זה היצר לדידן, אינו 'מוכר' אלא דמיונות 'נאדות נפוחים' - משאות שווא ומדוחים, 'וכל זה איננו שווה לי' - כי בעמידת מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה הוא כמחט בלבו של ה'בלון' המגלה שאינו אלא אוויר ודמיון שווא, וזוהי עבודתנו בימים הללו מחיית עמלק - לתחוב המחט ולנפץ ה'בלון' של היצר.

לו כח לעשות חיל, ולא הילוכו הנה והנה מביא לו הפרנסה^י.

ובן בכל ענין, ידע שאין דבר הנעשה בידי בשר ודם – אף אם נראה כי פלוני עשאו ופלוני הרע לו, באמת מיד ה' הוא כי הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים. וכך כתב המהר"ל (אור חדש אסתר) על דרשת חז"ל 'הוא אחשוורוש – הוא ברשעותו מתחילתו ועד סופו'. ולכאורה צריך ביאור, הרי מצינו שהרבה טובות עשה אחשוורוש לאסתר ומרדכי ולישראל, ונראה כאילו מתחילה היה רע ולבסוף נעשה טוב, ומדוע אמרו 'ברשעותו' מתחילה ועד סוף, אלא, כי אכן, מצד עצמו היה רשע מתחילה ועד סוף, אלא שכל הטובות והרעות שעשה מאת ה' היה, ולא מצד אחשוורוש כלל, (ומסיים בזה"ל) ודבר זה בא להזכיר בתחילת המגילה – להודיע, כי כל הנעשה במגילה היה מן השי"ת^י.

מן השמים שעד עתה היה צריך הקש להיות היכן שהיה, ומעתה צריך הוא להיות במקום זה, וכך גם לגבי מסעותיו של האדם – הכל מדוד מן שמיא היכן עליו לשהות בכל רגע מימי חייו, אמנם דרכו של עולם, שעל מאורע גדול יבינו הכל כי יד ה' עשתה זאת, אבל בעניינים קטנים המתרחשים דבר יום ביומו אין האדם משים אל ליבו שהכל נעשה על פי השם, ופעמים שיתרעם על עצמו או על סובביו בדמותו בנפשו שהם עשו וגרמו לו כך וכך.

וזהו ויקרא בא' זעירא, להתוודע ולהגלות לעיני כל ישראל שאף עניינים 'זעירים' ופחותים מיד השי"ת הם וברצונו. ובפרט 'בכל מסעיהם' – בעניי מזונות ופרנסה, שנוסע הלך ושוב וחוזר ונוסע בחיזורו אחר מזונו וממונו, זכור את האלופו של עולם שהוא הזן ומפרנס והוא הנותן

טז. כה אמר האלטר (סבא) מסלבודקא, הנה, על הלכה אחת שהרמב"ם השמיט מחיבורו, תשב כל הלילה ליישב על מה ומדוע השמיטה הרמב"ם. אמור מעתה, מדוע על רכוש או שאר עניי עולם שהקב"ה בכבודו ובעצמו השמיט ממך יש לך טענות, ואינך מנסה ליישב עצמך, ולהבין שהכל מן השמים. אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ניגש פעם אוד מוצל מאש שסבל יסורי איוב במשך שנות ה'מלחמה', ואף אחר שנסתיימה המלחמה לא מצאה נפשו מנוח לגודל צערה. ובבואו לפני ה'חזון איש' פתח את פיו ודיבר בכעין תרעומות כלפי מעלה, שאינו מבין היאך עשה ה' ככה לעמו. פתח החזון"א גמרא, הראה לו על תוס' מסוים הידוע כמוקשה הבנה, וביקשו, ירחם נא מר עלי ויבאר לי דברי התוס'. עיין הלה בדברי הגמ' ובתוס' אשר עליו, והחל לנסות לבאר הדברים, אבל החזון"א לא נתן לו והקשה עליו בכה וכה. עד שהודה הלה שאין בידו לבאר התוס'. נענה החזון"א ואמר לו, הרי לך, שאף כמה שורות ב'תוספות' אחד אין בידך לבאר ולהבין דבריהם, ומה טענות יש לך על הנהגת בורא עולם. והיאך תחשוב שיש בידך להבין כבשוננו של עולם...

יז. ובזה מבארים את ענין שינוי המלבושים בפורים, להורות כי כל הנעשה בעולם אינו אלא כמתחפש בעלמא ונחבא לאחורי המסווה. ורק נראה לו שדבר זה נעשה על ידי פלוני, ובסיבה פלונית, אך לאמיתו של דבר הכל הוא מאת נורא עלילות, שהקב"ה מסבב את העולם כרצונו להביא לידי התכלית העליונה הנרצית לפניו.

וזהו ענין 'לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שבכל השנה נדמה לאדם שיש לו שונא המציק לו, והוא הוא 'ארור המן' הפרטי, ולאידך גיסא יש לו אוהב וידיד המיטיב לו ונקרא 'ברוך מרדכי'. ובפורים צריך להגיע למצב שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי – שלו, כי אין כאן לא שונא ולא אוהב, אלא בין הטובות ובין הרעות כולם מאת הבורא ית"ש. וצריך לגלות את ההסתר כי בין ה'המן' הפרטי ובין ה'מרדכי' הפרטי אין זה אלא הסתר להנהגת הבורא.

ולקבל נזירת שמים באהבה ובאמונה שהכל לטובה] עושה יותר מכמה תפילות"י. (מסוגל לפעול יותר מן התפילה), ולכן לבסוף זימנתה (אסתר) להמן, ועשתה משתה. להורות כי שמחה בה' ובטחה היא בישועתו כי קרובה לבוא, וזהו 'רחוק מישועתי דברי שאגתי' – כל עוד אני שואג (כלומר, שאינו מתחזק אחר תפילתו לסמוך בהקב"ה שיקבל בקשתו ויושיעו, אלא נשאר בשאגתו ובכניו על צרתו) אזי הישועה רחוקה מלבוא, ומתקיים 'אלוקי אקרא יומם ולא תענה', ורק אם 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל' שיושב ומודה להקב"ה אז יזכה לישועה, עי"ש. לכן צריך להתחזק ולבטוח בה' על הישועה העתידה לבוא בע"ה בקרוב, ובשכר האמונה נינאל. והכי נמי, יעקב אבינו סבל בימי חייו צרות רבות ורעות, צרת עשו, צרת לבן וצרת דינה, ותמיד התחזק באמונה בהש"ת ולא נפל ברוחו, אולם עתה כשנתבשר שמת יוסף התאבל עליו מאד, כי מבואר במדרש (הובא ברש"י וישב לו לה) 'סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה גיהנם', לכן נשבר לבו בקרבו וישם שק במתניו, ובזה עשה שלא כהוגן לפי דרגתו הרמה, כי היה צריך לבטוח בה' על הישועה העתידה לבוא, ועל כן הוצרכו בניו בימי מרדכי ללבוש שק ואפר, (ומסיים בלשו"ק) ולכן תקנו שמחת פורים ומקודם יקראו המגילה מרם שמחם, להורות כי התפילות והבקשות - שבנגדם נתקן קריאת המגילה, לא הועילו כל כך כמו השמחה בה' והבטחון בישועתו"י.

ובזה ביארו בשם המהר"ל, מה שאמרו חז"ל (מגילה טו:): 'שהמלך' האמור במגילה הכוונה ל'מלכו של עולם', ולכאורה מן התימה שנרמז שם מלכו של עולם ברשע כמותו ולא במרדכי. אלא, כי אדרבה בא לומר שלא תחשוב שהפירוש הפשוט ב'מלך' הוא על אחשוורוש, והרמז קאי על 'מלכו של עולם', כי אז אכן יש מקום להקשות מדוע לא רמזו את הקב"ה בצדיק כמרדכי, אלא אדרבה, פשוטו של דבר שהמלך הינו מלכו של עולם, והוא עשה את כל הנכתב במגילה והרמז קאי על אחשוורוש – שהיה נראה כמי שעושה איזה דבר.

נאלמתי דומיה – סבלון אחד עולה על כמה תפילות

במגילה (ד א) 'וילבש שק ואפר', כתב ה'חתם סופר' (דרשות, ח"א קפה:), דהנה מצינו במדרש (בר"ר פד כ) לפי שלבש יעקב שק ואפר, הוצרכו בניו בימי מרדכי ללבוש שק ואפר. ולכאורה צריך ביאור, למה נענש על לבישת שק ואפר, הלא מדרך בשר ודם להתאבל על בנו המת רח"ל, וכן היה מן הראוי שיעשה יעקב אבינו בהגיע אליו דבר הבשורה הנוראה שנמרץ יוסף בן זקוניו שנפשו היתה קשורה בנפשו. ומקדים החת"ס לפרש את הכתוב (תהלים כב ב-ד) 'רחוק מישועתי דברי שאגתי, אלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, ואתה קדוש יושב תהלות ישראל', שהקב"ה אינו מרוצה מזה שאדם שואג ומתאונן בשברון לב ובלבישת שק ואפר, שסבלון אחד [היינו לסבול

יח. ואף אם רבו ייסוריו לא יפול לבו בקרבו אלא יתחזק בדברי הגאון רבי ישעיה מפראגא זצ"ל שנשאל פעם (כשרבו ייסוריו) מדוע אין מברכים ברכה על היסורים הממרקים עוונותיו של אדם, ויען ויאמר, הן אמת, מברכים עליהם בכל יום 'שעשה לי כל צרכי'. שהרי על האדם להאמין שהכל לטובה, ולעתידי יבין שכל הצער והסבל היו להיטיב עמו באחריתו (חסידים מספרים תקצו).

יט. מעשה בעיה"ק ירושלים, באברך בן טובים שבהתקרב 'ליל התקדש החג' של חג הפסח עדיין לא היו לו אף מעט שבמעט לקנות צרכי החג, ובפרט על כל הוצאות המרובות של ימי חג הפסח, ועל אף שקיבל 'מעוץ חטיין' מגבאי הצדקה לא השביע הקומץ את הארי, ככל שנקפו הימים נעשה מצב ה'שלום בית' רופף יותר ויותר עד שהודיעוהו בני הבית – צא השדה והבא לנו מטעמים, ובלאו הכי... בצר לו נכנס אל ה'שטיבלעך' לתפילת המנחה, בהגיעו ל'ברך עלינו' שפך לבו לפני בורא כל עולמים,

נכספה וגם כלתה - חשיבות ההשתוקקות לבורא ומסירות הנפש לפניו

בפרשתן (ב יג) 'ולא תשבית מלח' ברית' אלוקך... על כל קרבנך תקריב מלח' וברש"י, שהברית כרותה למלח (הבא מן המים), מששת ימי בראשית כשהפריד הקב"ה בין מים עליונים ומים תחתונים, והמים התחתונים בכו ואמרו 'אנן בעינן למהוי קמי מלכא', הבטיח הקב"ה למים התחתונים - ניסוך המים בחג הסוכות וברית המלח בקרבנות. וזכו לכל זה על שכל כך 'השתוקקו ונכספו - אנן בעי למהוי קמי מלכא, (רצוננו להיות קרובים אל ממ"ה הקב"ה) וגדול כחה של השתוקקות לכן קרבם ה' אליז'.

ולדידן ייאמר כי המרגיש את עצמו מרוחק מהבורא, ואינו אומר נואש, ומשתוקק תמיד לשוב אל ה' בכל לב, מתוך זעקת 'אנן בעינן למהוי קמי מלכא', בזה גורם הוא נחת רוח לפני המקום, ויזכה ל'ברית' עם ה' אלוקיו, כי זה כל האדם^{כא}.

וגדולה מעלת ההשתוקקות שהצילה אותנו מידי איש צר ואויב המן הרע הזה, כמו שביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א קט"ז) בדברי הגמרא (מגילה יג:) 'גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל עמד והקדים שקליהם לשקליו' ובתוס' איתא (שם טז. ד"ה ודחי) שהמן נתן כל פדיונם, וקשה הרי הם לא נתנו

ואף בסוף התפלה אחרי 'יהיו לרצון' הוסיף לבקש בלשונו שימלא לו הקב"ה את סכום הכסף שחסר לו להוצאות החג, ומרוב שהיה שקוע בצערו לא הבחין שמ'תפילת הלחש' נהפכה תפילתו לתפילה בקול הנשמע לסובביו. בסמוך אליו עמד יהודי עשיר שהגיע מארה"ב כדי לחגוג בדיצה את חג הפסח בארץ הקודש, וכאשר שמע את דבריו היוצאים מן הלב ניגש אליו אחר התפילה, ואמר לו, ששמע את קול תפילתו באשר הוא שם, וכיון שחנן אותו השי"ת ברכוש גדול על כן ברצונו לסייע לו בהוצאות החג, וקבע לו זמן שיעלה אליו אל המלון אשר הוא מתאכסן שם, ואכן עלה אליו בזמן המיועד, ויתן לו העשיר מעות לרוב שהספיקו לו לקנות את כל צרכי החג, ועוד נותר לו מהם לכלכלת ביתו למשך כמה חדשים. לימים סיפר עובדא זו לאחד מידידיו, מיד שאלו הידיד האם שמר אצלו את ה'אדרעס' (כתובתו) של אותו עשיר, כדי שיוכל שוב לפנות אליו ולקבל עזרתו בעת הצורך, ענה לו הלה בתמיהה 'וכי אל עשיר זה פניתי בבקשת עזרה, הרי אנכי פניתי אל ה'אדרעס' האמיתי והנכון - אל מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא יתב"ש זימן לי עשיר זה כשליח, ועל כן למה לי לבקש את האדרעס שלו, ואם ח"ו שוב יחסר לי מזון מיד אפנה שוב אל אותה אדרעס - ואחלה את פני בוראי בתפילה אשר בוודאי יושיעני וימלא חסרוני...'. כ. וכבר אמר הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע לנכדו הרה"ק הרמ"ז מזינקוב זי"ע (הובא בילקוט אוהב ישראל - מתוך כתבי הרמ"ז מזינקוב) - ראה בני, כשהמאכל תפל אי אפשר לאכלו, וכשמשימין בו מלח נתמלא טעם טוב, כי המלח (הבאים מהמים) שצועקין אנן בעינן למהוי קדם מלכא - זה נותן טעם טוב במאכל. כא. בגמרא (חגיגה יג:) איתא שבשעה שנחרב בית המקדש בחורבן בית עולמים, נחסרו לחיות הקודש שני כנפיים מששת כנפיהם, ומבואר שם כי שש כנפיים הם - שניים שמכסים את רגליהם, שניים שמכסים פניהם, ובשניים הם מעופפים (שעמהם הם אומרים שירה), ושניים אלו ה'מעופפים' נלקחו מהם בעת החורבן. ואנו נלמד מכאן שבזמן שחסרים לאדם הכנפיים לעוף ולהתעלות על ידי השתוקקות וכיסופין, הרי הוא במצב של 'לאחר חורבן'...

הגה"ק בעל הסולם זי"ע היה מרמז את הדבר בלשון הקרא 'הכסף יענה את הכל' (קהלת י ט), כי כסף הוא מלשון כיסופין והשתוקקות, והכיסופין יענו ויספקו לו לאדם את הכל - כל הצטרכויותיו, כי כוחם רב ועצום, לעשות נחת רוח לבורא עולם, וממילא ישפיע עליו שפע רב.

ואף אם האדם משתוקק אך אינו מצליח לפעול כלום, מכל מקום חשיבות גדולה יש לו¹. כפי שמביא ה'שפת אמת' זי"ע (נח תרל"ג) מדברי הוזה"ק (ח"א סט:) בביאור הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שהנה מדרך גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבה זה משבחם הקב"ה - כי שבח גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפ"כ אינו פוסק מלהשתוקק, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה - בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו².

בעין זה מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרומה תרל"א), דהנה מצד אחד כתיב בחז"ל (הובא רש"י שמות כה מ) 'וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר - נתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש', ולאידך אמרו (שם, פסוק לא) 'מקשה תיעשה המנורה - לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם). וצ"ב, אם ממילא לבסוף נעשית מאלה שלא היה ביד משה לעשותה בפועל, מדוע הוצרכו מתחילה

כ'פדיון' אלא 'מאת הככר' כדכתיב (שמות לח כה) 'וכסף פקודי העדה מאת הככר', ואילו הוא נתן 'עשרת אלפים ככר כסף' ונמצא שנתן פי מאה מפדיונם. ומבאר החתם סופר, דהא אמרו חז"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקויות (וברש"י 'מרדות אחת' לשון רדוי והכנעה שאדם שם על לבו מאליו), והנה אחר החורבן עיקר 'פרשת שקלים' לשום לב היאך אבדנו כל טוב ולא זכינו לשקול מחצית השקל בבית המקדש. ו'מרדות' זו, כלומר, הרצון והתשוקה לתת מחצית השקל אף כהיום הזה היא עומדת לנו יותר ממאה פעמים ככה, נמצא שבזמן הבית אכן עלה החשבון ל'מאת ככר' אבל כהיום עולה החשבון פי מאה שהוא 'עשרת אלפים' ככר כסף (והרי בימי המן היה חרב הבית, ולא נתנו השקלים רק קראו בתורה 'פרשת שקלים', וקריאתם בתורה, וכן קריאתנו כהיום הזה עולה לעשרת אלפים). ובזה א"ש דברי התוס' שעשרת אלפים של המן עולה כחשבון השקלים של בני ישראל - אבל לא כנגד השקלים הניתנים בפועל, אלא כנגד השקלים ה'ניתנים' כביכול - ע"י שימת לב והשתוקקות של בני ישראל. ועליהם אמרו 'הקדים הקב"ה שקליהם לשקליו' - להצילם מכליון וחרץ בגזירת המן ואחשוורוש, אף שאינם 'שקליהם' בפועל ידם, אלא בהשתוקקות שבלב³.

כב. וכן היה בקבלת התורה, מתחילה היה רצון ה' לדבר עם משה (הנה אנכי בא אליך בעב הענן), ולבסוף על ידי שזעקו בני ישראל 'רצוננו לראות את מלכנו' זכו לקבל שני דברות מהקב"ה בכבודו ובעצמו. כג. מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר 'אין דבר העומד בפני הרצון', כי בשעה שתשאל את רעך מדוע לא עשית את אשר היה מוטל עליך, יתרץ את עצמו, מה אעשה ולא היה ביכולתי לעשות כך וכך. אמנם, על טענה אחת אין לו מה להשיב - מדוע לא היה לך רצון לעשות את המוטל עליך, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון' - אין דבר בעולם שיוכל לעכב את האדם מלרצות כך וכך. כד. ולא יאמר לא לדורות חלשים אלו הדברים אמורים, כי כך איתא ב'ספר חסידים' לרבי יהודה החסיד (אות תתקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בדורות האחרונים כלב פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים והייתי לומד תורה הרבה. אמור לו - מה איכפת לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהגה בכל עת שיכול אע"פ שאין לבו חריף כל כך'.

מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו^י.

ובך איתא במדרש (אסת"ר ז יג) וז"ל. באותה שעה (שנגזרה הגזירה בימי המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים), רץ אליהו זכור לטוב בבהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם, עד מתי אבות העולם רדומים בשינה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, כי מלאכי השרת וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות ושמים וארץ וכל צבא המרום בוכים במרד, ואתם עומדים מנגד ואינכם משגיחים, אמרו לו, מפני מה, אמר להם מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזירה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו, אברהם יצחק ויעקב, אם הם עברו על דת הקב"ה ונחתמה גזירתם מה אנו יכולים לעשות, חזר אליהו ואמר לו למשה, אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזירתם לבלתי השחית וכו', אמר לו משה, כלום יש אדם כשר באותו הדור, אמר לו יש ושמך מרדכי, אמר לו לך והודיעו, כדי שיעמוד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת

להראות לו מנורה של אש שיעשה כמותה. ומבאר ה'שפת אמת', כי ע"י רצון האדם בלב ונפש באמת נגמר השאר - מה שאינו יכול לעשות, נעשה מעצמו. ולזה הראוהו מנורה של אש שירצה לעשות כמותה, ומכיוון שרצה כבר פיעל שתיעשה מאליה ע"י שישליך הכבר לאור. וכלשון השפ"א, כן הוא בכל מצוה מכל איש ישראל, כי וודאי אין בכח אדם לעשות רצונו יתברך, רק כפי רצון האדם - נגמר מעצמו. ומכל מקום הגמר בא גם כן על ידי רצון האדם, וזה שהראו לו (מנורה של אש) לידע מכיוון ורצונו יתברך, ועל ידי שרצה לעשות רצונו יתברך, רק שהיה למעלה מכח אדם, לזה נעשה מעצמו, עכ"ל^י.

ויזעק זעקה גדולה - ממעשה דפורים נלמד שאין דבר העומד בפני התפילה

עיקר גדול יש ב'קריאת המגילה' - ללמד לבני ישראל שהם קרובים אל ה' והוא שומע תפילתם באהבה, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לספרו יד החזקה (בסוף מגן המצוות) 'רצונו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו, כדי לברכו ולהלל, וכדי להודיע לדורות הבאים, שאמת

כה. מענין לענין, פעם ישב אחד מבניו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע [בנו של הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע] בחדר החיצוני של זקינו הרה"ק מצאנז, וחזר על דברי תורה ששמע מאביו משמיה דהרה"ק מצאנז, לפתע יצא ה'דברי חיים' מחדרו ושאל את הנוכחים במה הם עוסקים, השיבו ואמרו שהם שומעים דברי אלוקים חיים שיצאו מפ"ק, נענה הרה"ק מצאנז ואמר אני אגיד לכם 'תורה', כתיב בפרשת צו (ו ו), 'אש תמיד תוקד על המזבח' - אש - פייער, תמיד - שטענדיג, תוקד - זאל ברענען, על המזבח - על לבו של אדם, דהיינו מקום זביחתו (לעולם תדלק ותבער אש על גבי המזבח שבתוך פנימיות לבו), לא תכבה - אף לאחר שנכשל בחטאים ועוונות, לא יתן לעבירה לגרום לכיבוי ההתלהבות שבלבו, אלא ימשיך בעבודתו, וזו כל התורה כולה...".

כו. לפי דברי הרמב"ם ביאר הגרי"ז מבריסק זצ"ל מה שאומרים בפיוט 'שושנת יעקב' אחר קריאת המגילה 'להודיע, שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך' [ובפשטות אינו מובן ענינו להכא, אמנם להאמור יובן], שזו תכלית מצות קריאתה, לדעת שהקב"ה עונה לעמו ישראל בעת שוועם אליו, וכל הקווים והחוסים בהשי"ת לא יבושו ולא יכלמו, וכפירוש רש"י בתהלים (לד, כג) 'ולא יאשמו כל החוסים בך' - לא יתחרטו לאמר אשמונו שחסינו בך, פירוש שאף אחד לא יתחרט על מה שבטח והשליך את ידו על הקב"ה.

עכ"ל. הרי שאף למי שנמצא בשפל המצב ובתחתית המדרגות עונים מן השמים בתפילתו, כי כדאי היא התפלה גרידא שבשכרה יזכה שיתמלא משאלותיו לטובה.

כרצון איש ואיש – גודל כוחו של המוותר משלו והמתקה הנעשית ע"י הבזיון

אִתָּא בגמ' (מגילה יב.) על הכתוב 'וכלים מכלים שונים' שהיה אחשוורוש הרשע משתמש בכלי המקדש לסעודתו, ואמר רבא, באותה שעה יצתה בת קול ואמרה ראשונים מתו מפני כלים ואתם שונים בהם. ואכן עוון זה הביא למיתתה של ושתי, וכדבריהם ז"ל (שם יא:) אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו – שאחשוורוש הוציא כלי המקדש והשתמש בהם בסעודתו - בא שמן וריקד ביניהן והרג את ושתי. ולכאורה יש לתמוה, מדוע הרג את ושתי ולא את אחשוורוש, כשם שבלשצאר מלך בבל נהרג באותו הלילה שהשתמש בכלי הקודש. ומבארים בשם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצוק"ל, עפ"י מה דאיתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך 'רבינו הקדוש', וכע"ז ר"ה ז.) רב הונא בריה דריב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם (העליון) כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם, עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם

כלייה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא שיהיה, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הדא הוא דכתיב (ה, א) 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו', והאריך ה'קדושת לוי' (פורים, קדושה שלישית) ללמוד מכאן בגודל כח תפילתם של ישראל שאף גזירה שנכתבה ונחתמה בטבעת המלך אפשר לקרוע ולבטל על ידי צעקה וזעקה אמיתית מעומק הלב.

אֲנִי אורחא למדנו, שרק על ידי תפלה בעוה"ז בטלו הגזירות, דהא כל השבעה רועים לא הצליחו להמתיקה כי אם בכוחו של מרדכי שהתפלל עליהם בעולם הזה, וכן לא הועילו מה שהתורה חגרה שק והאבות הרבו והפצירו בתפלה בעולם העליון, כי רק על ידי תפילת כלל ישראל בעולם הזה אפשר לפעול ישועות ולבטל גזירות רעות.

וַעֲיָקֶר העיקרים, שידע כל איש ישראל שאף תפילתו בכלל כל זה, ומפורשים הדברים בתנא דבי אליהו (זוטא, פ"ו) אמר לו הקב"ה למשה, כשאני רואה בני אדם אע"פ שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומעשים טובים, לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרביין תחנונים לפני, אני נוקק להם וכופל להם מזונותיהם,

כז. בדרך רמז אמרו בפסוק (ד ט) 'ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גזי המלך ביהודים לאבדם', דתיבת 'לאבדם' נוטריקון 'לא בדם', היינו ששלח מרדכי לומר לאסתר, דאכתי לא נחתמה הגזירה בחותם של דם, ועל כן עדיין אפשר לבטל את הגזירה על ידי תפילה ותחנונים.

ההבדל בין חותם של טיט לחותם של דם, ביאר ב'ערוות דבש' (ח"א א), כי הטיט בא מעפר המורה על תאוות הגוף לתיאבון, שהרי האדם נוצר מן האדמה, ככתוב (בראשית ב, ז) 'וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה', ולכן נמשך מצד טבעו אחר החומריות והגשמיות, ואילו הדם מורה על חולי הנפש שהושרש בחטא רח"ל, וכמו שנאמר (דברים יב כג) 'כי הדם הוא הנפש', וזה מה שהשיב משה רבינו לאליהו הנביא, שאם לא חטאו ישראל בדמם כי אם מחמת תאוה בעלמא, אז אפשר בקל לבטל את הגזירה, אבל אם ח"ו מושרשים הם בחטא אז 'מה שהיה הוא שיהיה', ואכן נתברר שהיה רק בחותם של טיט, כי בני ישראל חפצים לעשות רצון ה', ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות.

באהבה ושמחים ביסורים, בודאי שאין כל בריה יכולה להשיג גודל שכרם שיאכלו בשכר מדות טובות אלו¹.

פרשת זכור - סגולת שבת זו ובפרט לזש"ק

מצוות היום בשבת זו למחות שמו וזכרו של עמלק על ידי קבלת עול תורה ומצוות וקיומן, וכתב ב'בית אהרן' (לפורים סו.) כל איש ישראל, כל מה שהוא עושה, צריך להיות (כוונתו) שבזו העשייה יתמחה הזכר של עמלק², וכאשר יהיה נזהר בזה כל בר ישראל אזי בטוח אני אשר חיש מהר יהיו פטורים מכל הצרות.

כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע ב'דברי סופרים' (אות כט ד"ה וידוע) וז"ל, 'אז הזמן לפעול בקדושה לזרע יעקב הולדת בנים חיים וקיימים לעד, וכך קבלתי, כי בפרשת זכור שקורין לעמלק 'תמחה', מסתמא בקדושה נגדו ריבוי והוספה ושפע בְּנֵי, וביאור הדבר, דהא חז"ל דרשו (מגילה ו.) על הפסוק (יחזקאל כו ב) 'אמלאה החרבה - אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו', פירוש שלא יתכן שיעקב ועשו יהיו שניהם ברום המעלה, רק זה תלוי בזה, כשזה קם זה נופל, ולכן כאשר מזכירים מחיית עמלק בשבת זו ומבקשים מהקב"ה להמעיט ולכלות זכרם, עי"ז מוכרחים בני ישראל להתרבות במנין ובמספר, וכולם יוכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות³.

לא עמד על מידותיו, מיד פטרוני ממיתה לחיים'. ומכאן שבזכות ה'וויתור' משלו ניצול אדם ממות לחיים כפשוטו ממש. והנה באותה סעודה ציוה אחשוורוש 'לעשות כרצון איש ואיש', ולא עמד על שלו שכולם יעשו כרצונו, ווויתור זה הצילו מכל עונש. רק ושתי ש'עשתה משתה נשים בית המלכות' - שנהגה כמלכה באותה סעודה שהכל חייבים לשמוע לקולה, כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו ובא שטן והרג את ושתי.

עוד אמרו לבאר, כי באותו יום ביישה אותו ושתי והטיחה בו דברים קשים מאד, שאמרה לו (מגילה יב:) 'בר אהורייריה דאבא, אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי, וההוא גברא אשתמי בחמריה', היינו שכינתה ושתי את אחשוורוש בלשון גנאי וקראה לו שומר הסוסים של אביה בלשצאר, וכה אמרה לו, אבי היה שותה יין כנגד אלף אנשים ולא השתכר, ואילו אתה - קצת יין שתית וכבר השתכרת והשתמית, וע"י אותה בושה הומתקה חגזירה מעליו, ורק ושתי נהרגה ולא הוא, והיינו דכתיב 'וכלים מכלים שונים' - קרי ביה מְכֻלִּים, שעל ידי הבושה והכלימה השתנה גזר דינו וניצול מן המות לחיים. מעתה יש לומר ק"ו לדידן, ומה אותו רשע שלא קיבל עליו את הבזיונות באהבה ובאמונה וכה לקרוע גזר דינו, ק"ו בן בנו של ק"ו שישראל מאמינים בני מאמינים העושים

כח. מתאמרא בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אילו היה יודע האדם גודל כוחם של בזיונות ומתי הם עתידים לבוא אליו, היה מן הראוי שילך קודם לכן למקווה...

כט. על פי דברי 'בית אהרן' הללו, היה נוהג הרה"ק רבי זלמן בריזל ז"ל [מחשובי חסידי קארלין] בכל עת מצוא בקיום אחת ממצוות ה' לומר 'ימח שמו' כשכוונתו על עמלק, פעם אחת ביציאתו מן המקוה קשר את מנעליו וזעק בינו ובין עצמו 'ימח שמו, ימח שמו', באותה העת עמד שם יהודי בקרבת מקום אשר נחרד למשמע אזניו, בחששו שמא גרם לו מאן דהוא רעה וע"כ הוא מקללו קללה כזו, או שמא אירע לו איזה... על כן ניגש אליו ושאלו אם בידו לעזור לו, נענה החסיד והשיב לו בניחותא שלא קרה לו מאומה רק שב'בית אהרן' מבואר, שבכל מצוה צריך האדם לכוון שברצונו למחות זרעו של עמלק, ועל כן כעת שהוא קושר מנעליו ומקפיד לעשותו כפי הנפסק בשו"ע (או"ח ב ד) הרי הוא מכוון למחות שמו וזכרו מתחת השמים, ולכן קללו שבזו המצווה ימח הקב"ה שמו מעל פני האדמה במהרה. ל. עוד יש לומר בדרך צחות, דהנה העולם אומרים הטעם שנקראת שבת זו 'שבת זכור', על פי מאמרם

תענית אסתר - סגולת היום לקבלת התפילות

חבמינו ז"ל קבעו יום י"ג אדר לתענית אסתר, וצריך ביאור מהו ענין תענית זו, דבשלמא 'ארבעת הצומות' שבמשך ימי השנה נקבעו על הצרות והתלאות שעברו על בני ישראל בימים ההם ועדיין אנו סובלים מאותן צרות, דהרי כולו מחמת חורבן בית המקדש נינהו, ואכתי לא נבנה המקדש, אבל התענית שהתענו בימי מרדכי ואסתר הייתה בכדי להינצל מידיו של המן הרשע וסייעתו, וכבר ניצלנו מהם, ואשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם, ואם כן תענית זו למה היא באה.

וב'משנה ברורה' (סימן תרפ"ו סק"ב) הביא לבאר בטוב טעם ודעת [ומקור הדברים ב'לבוש' ע"ש] 'כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם, והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ה' להנקם מאויביהם, ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתעניין, שכן אמרו רז"ל (מכילתא פרשת בשלח ס"פ א) שמושה רבינו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות ב"י"ג באדר. ונקרא 'תענית אסתר' כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם', נמצינו למדין, שטעם קביעת התענית הוא להשריש את כח התפלה בלבות בני ישראל, שיזכרו וידעו שבכל דוד ודור שומע הקב"ה לתפילת כל פה עמו ישראל ברחמים בכל עת ובכל שעה.

ויש עוד טעם לתענית אסתר אשר גילה ה'מגיד' למדן ה'בית יוסף', וכפי שהביא הקב הישר' (פצ"ז) וז"ל. 'שהשגחת הקב"ה הוא תמיד על ישראל שהן נחלתו ועדת סגולה, והוא חפץ להצדיקם כדי להנחילן שבר טוב לעוה"ב, וביום שמונע י"ד [באדר] להיות ישראל שמחים וששים בו על תוקף הנס שעשה הקב"ה בהמן הרשע ובבניו ובשאר שונאי ישראל אז היא נקראת שמחה של מצווה, וע"כ אמרו רבותינו ז"ל 'חייב אינו לבסומי בפוריא'. והנה יש לחוש פן על ידי רבוי האכילה ושתיה ושמחה באין ישראל לידי חטא, לכן הקדים הקב"ה התענית, לפי שהתענית היא סגולה להנצל על ידי התענית מן החטא, ולא יהיה כח להשטן ולילית לקטרג עליהם, ולהביאם לידי חטא מחמת ריבוי האכילה ושתיה, וטוב לכוון כשיאמר (בסליחות לתענית אסתר) פזמון 'במתי...' כשאומרים (שם) שומע תפילה והעבר תיפלה. צריך לכוון שלא יבואו לידי חטא ועוון ח"ו ע"י ריבוי אכילה ושתיה ושמחה פורים. וע"י סליחות ותחנונים שאנו אומרים בכנופיא בזה אנו מעוררים זכות מרדכי ואסתר'.

ומוסיף שם בהמשך דבריו, 'לכן יושבי כפרים צריכין ג"כ להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר, כי יום זה הוא מסוגל מאד שיקובל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר, וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים 'אילת השחר', ודרשו חז"ל (יומא כט.) דאסתר הייתה נקראת 'אילת השחר', ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה', ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר אשר

(מגילה יג:) שמושה רבינו ע"ה נולד בז' אדר, נמצא שבשבת זו - שאחר ז' אדר היתה שמחת ה'שלוש זכר' שלו, כמנהג ישראל לעשות 'שלוש זכר' בליל שב"ק הסמוך ללידת הבן (עי' 'יש"ש' ב"ק דף פ. סימן לז), על כן נקרא שמה 'שבת זכור'.

באופן אחר כיוצא בו אמרו, דהנה ידוע (שבת פט:) שאחר מתן תורה בז' סיון נתעברו כל נשות ישראל וילדו זכרים, ולפי החשבון היה לידתן אחר ט' חדשים - ביום ז' אדר, וא"כ חגגו כל ישראל שמחת 'שלוש זכר' באותה שבת, ועל כן היא נקראת כך. בין כך ובין כך הרי הזמן מסוגל להוליד בנים.

המלך) ע"פ מה שידוע דכל מקום שנזכר במגילה המלך הכוונה הפנימית היא למלך מלכי המלכים הקב"ה, וזהו פירוש 'ויעש המלך' שהקב"ה נותן לאדם ליהנות ולקבל מן ה'ו'ט (וכן מכל מצווה) 'כדבר ממוכן', היינו כפי מה שהוא מבין את עצמו במרמז יבוא היום טוב יי.

הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע היה אומר בשם המגיד מזלאמשוב זי"ע, דהנה דרשו חז"ל (מגילה טז.) מאי דכתיב (אסתר ו ד) 'והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו - תנא, לו הכין', שהכין את העץ לתלות את עצמו עליו, ושאל הרה"ק מנא ליה לגמרא דבר זה, אלא, כי

בזכותם יעתר לו הקב"ה, ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפלתו ברצון... על כן אוהבי ה' עדת עם קודש הנועדים לדבר ה' לשמוע קול מגילה ביום המועד הזה, שהוא פורים, אשר לעתיד כל הימים טובים יהיו בטילים וימי פורים לא נבטלים, צריכון אנו להזכיר זכותן של מרדכי ואסתר, כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתו אמן, עכ"ל יי.

אשר הכין - כפי הכנתו יקבל שפע ימים אלו וענין ההגשה לימים הללו בהשגות גבוהות

בתיב במגילת אסתר (א, כא) 'ויעש המלך כדבר ממוכן', ואיתא ב'בית אהרן' (סמ. ד"ה ויעש

לא. הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע היה יושב ספון בחדרו במשך כל יום תענית אסתר, ואף לשאלות שהיה נשאל היה משיב במהירות. וכן נהג הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע להתייחד ביום הזה עם קונו, ולא יכלו לדבר עמו מענינא דעלמא, והעידו צדיקים, שעל ידי עבודתו ביום זה הכניע את הקליפות של כל השבעים שרי מעלה [שהם שריהם של אומות העולם].

לב. ידוע שהגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ראש ישיבת 'חכמי לובלין' היה נודד ממדינה למדינה ומעיר לעיר כדי להתרים נדיבי עם למען הישיבה שהקים בלובלין, פעם הלך לבקש כסף מעשיר אחד ואחר שנתן לו נתניה הרגיש הגר"מ שאינו מרים תרומתו כפי כוחו, על כן פתח בחכמה לספר לו, שבעיר אחת התגורר רב גדול שהיה מפזר מעותיו לעניים ואביונים, דרכו היתה שזוגתו הרבנית קיבלה את האנשים הפשוטים שביקשו נדבות, ולכל אחד היתה נותנת מטבע קטנה בשווי 'גראש' (פרוטה), ואילו כאשר הגיע אדם מכובד לבקש נדבה היה מתקבל אצל הרב עצמו, והוא היה נותן לו מתנה הגונה יותר. בין הבאים היה עני שהגיע מדי שבוע בשבוע כדי לקבל נדבה, והיה מקבל פרוטה מהרבנית, פעם אחת נדחק ונכנס אצל הרב, ואכן קיבל מידו מטבע 'זלאטע' [-זהוב, ויש בו מאה גראש'ען], אך במקום לשמוח עם הנדבה שקיבל בעין יפה התחיל להתחנן לפני הרב ולבקש ממנו שיוסיף לתת לו עוד נתניה הגונה כי צרכיו מרובים, ויהי כשמוע הרב את דבריו תמה בפניו ושאל 'הרי מדי שבוע בשבוע הנך מקבל 'גראש' מידי הרבנית, ולעולם אינך מתווכח עמה שתוסיף לתת עוד, ואילו כאשר נתתי לך מתנה הגונה הנך דורש ומבקש עוד', השיב העני ואמר בחכמה 'אצל הרבנית אפילו אם אתעקש לקבל עוד, לא אקבל כי אם עוד 'גראש' אחד, ולכן אין תועלת להתעקש על כך, אבל כאן מחלקים 'זלאטעס', ואם אבקש עוד אקבל עוד 'זלאטע' שלם, ולכן שווה לי לבקש ולהתווכח...!'

כלפי מה דברים אמורים, שבימים טובים נשפע שפע רב מעולמות העליונים, ובימים שמן השמים מחלקים 'זלאטעס' והרבה יותר, ישכיל האדם לנצל את הזמן ולהפציר ולהעתיר שיצליח לקלוט את הקדושה בלבו, וישאר אצלו רישומא דקדושא במשך כל השנה כולה.

בגישתנו לערוך סדר פורים כיצד, עלינו לזכור מעשה שסיפר הגאון ר' חיים קרייזוורטה זצ"ל גאב"ד אנטוורפן, ממאורעות חיינו שעבר באותם ימים קשים של מלחמת העולם השנייה הנוראה, וכך סיפר, באחד הימים ראה יהודי עשיר שנשלח עם המוני בית ישראל לישרף על קידוש ה' בכבשונות, וכראותו שכלתה

אליו הרעה פנה אל הגר"ח וגילה לו, שחסך סכום גדול בבנק שבמדינת שווייץ, ובזאת מסר לו את הסימנים שע"י יוציא את הכסף מחשבון הבנק, וביקש ממנו שאם ינצל מציפורני הרשעים ויפגוש באחד מבניו או מיוצאי חלציו ימסור להם פרטים אלו, כדי שיקחו את שלהם ויתפרנסו בכבוד. ואכן נטל הגר"ח את הפרטים אך שנים רבות לאחר המלחמה לא מצא שם ושארית לאותו יהודי, ואף לאחר חיפושים שונים לא עלה בידו למצוא אחד מיורשיו.

עברו יותר מעשרים שנה ומצא הגר"ח עני היושב בקצה ביהמ"ד ובתוך כך נתברר לו שהוא בנו של אותו יהודי, שמח הגר"ח לקיים מצוות השבת אבידה ומסר לו את הסימנים, ואכן עני זה מצא ששמורים עברו בבנק כעשרים מליון דאלער. נענה הגר"ח ואמר, הנה במשך כל העשרים שנה שהלה הסתובב בבגדים בלואים וקרועים היה עשיר גדול, אלא שלא ידע מן האוצר שהיה בבעלותו, עלינו לראות שלא יהא דומה לאותו הלך, כי הזמנים הטובים הם אוצר גדול המוכן לפנינו, ובידינו להוציא ולמשוך מהם השפעות גדולות ורבות בגשמיות וברוחניות, ואוי לו למי שבסכלותו מסתובב כעני בפתח ואינו הולך לפתוח את האוצר.

שמעתי על יהודי נכבד מחשובי ת"ח שבדורנו שלדאבון לב בהגיעו לגבורות חלה באלציימער ל"ע, והנה חכמי הרפואה המציאו סממני מרפא (כדור) שמועיל לחולים אלו למשך כשבע שעות (אין לבלעו אלא אחת לג' ירחים) אלא שהרוצה כדור זה עליו לשלם כמה אלפים... ע"כ בהגיע עת דודים כשנישא אחד מנכדי הת"ח נתאספו צאצאיו וכ"א שילם ממיטב כספו ויחדיו השלימו וקנו כדור אחד כזה שיבלענו אבי המשפחה כחצי שעה קודם החופה וכך במשך כל ליל החתונה יהיה בבריאותו השלימה, מיד כשבלע הרפואה פתח גמרא גדולה וישב ללמוד בהתלהבות עצומה כמנהגו בשנותיו הבריאות, ואף כאשר יצאו בני המשפחה לחופה לא אבה לילך עמם, רק 'חטף ואכל' עוד דף גמרא ועוד דף גמרא. מכיוון שכן שאלוהו בני המשפחה, אבינו מורינו, מה אירע לך, מדוע נחבאת כאן בין דפי הגמרא ולא תצא לשמחת נכדיך, נענה הזקן ואמר, אם יצאתי מכלל שטות ונכנסתי לכלל הברואים לא אתפוש את הגמרא בשתי ידיים... כיו"ב מסובבים להם באי עולם כחולי אלציימער ל"ע, כי נשלחו מן השמים – איש איש ותפקידו בעולם הזה, ולמעשה... מסובבים הם בעולם כמי שאחזו... ושוכחים לגמרי מה תפקידם ושליחותם, אך בבוא איזה זמן גבוה כדוגמת הרפואה הנ"ל, אם בר דעת אתה, רוצ' לאהלי תורה ועבודה, והתפקח משכרותך ושכחתך, ועזוב כל השטויות...

מעשה שהיה בארה"ב, יהודי שהיה מהלך בדרכו - בסמוך לתחנת הרכבת, נפל לתוככי בור עמוק, מקום שהרכבת נוסעת על מסילות ברזל שלה, ותרב בבת יהודה תאנייה ואנייה, שכן היה זה בעת שהרכבת אמורה לעבור שם, וסכנת נפשות היא לשהות אז בבור, ולא עוד אלא שכולם חששו ופחדו להתקרב ולקפוץ לתוך הבור מחשש לחייהם, לא חלפו כמה רגעים וכמלאך מן השמים מיהר למקום הנפילה גוי 'שחור' מהעובדים העובדים שם קפץ לתוך הבור ובכוחות אדירים הוציאו מבור תחתיות לחיים ולשלום, משנשאל הגוי השחור – מה ראה על ככה להציל חיים, ובפרט חיי יהודי, וכי מחסידי אומות העולם אתה, ענה ה'שחור' בבערותו – שמע נא, 'אני עובד כאן תמורת 10 דאלער לשעה, כראותי העומד להתרחש כאן – תאונה נוראה הבנתי שעתה תושבת פעולת הרכבת למשך ארבע שעות, ועלול אני להפסיד 40 דאלער... על כן מסרתי נפשי קפצתי אל הבור והצלתי חיי היהודי... הנכנס למקום הקודש – אש להבת שלהבת של ימי הפורים, אנא ממך, ראה נא כמה גדולה הצלת נפשות ובפרט המציל נפש אחת מישראל, ובא גוי זה וצמצם והכניס את כל 'הצלת הנפשות' לתוך 40 דאלער פשוטים ויבשים ה"י, אל תתן לגוי ה'שחור' היושב על מפתחי לבך להוריד את ה'שערים', אלא גש נא לימים האלו באופן נעלה ונכון.

כעין זה אמר פעם הגה"צ רבי אליהו דסלר זצוק"ל (מכתב מאליהו אלול תשרי) כי העשיר נוסע ל'מעיינות

ויש שלמדו מהגמרא (מגילה ל.) 'כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה', עשיה זה פורים וזכירה זו קריאת פרשת זכור, ולא מצינו בשאר מצוות שמקדימים 'זכירה' לעשיית המצוות, ולרמז לן שרק ע"י ה'זכירה' וההכנה מתחילה יוכל לקיים 'עשיה' דפורים".

על מקרא מגילה - חסדים מגולים ורחמים מרובים
נשפעים על ידי קריאת המגילה

ידוע ומפורסם כי שעת קריאת המגילה עידן רעוא דרעוין היא, והקריאה מעוררת רחמים וחסדים גדולים בשמים, וכל השפע הנשפע בכל יום פורים מתגלה בעת קריאת המגילה, נוראות כתב ה'חתם סופר' (דרשות קסד.) וז"ל. 'דכיון דקבלת תורה בימי משה רבינו ע"ה היה באונס, והדר קבלוהו בימי אחשורוש (ע"י שבת פח.) באופן שאור

הכנה לא שייך אלא לדבר מצוה, והרי לתלות את מרדכי עוון גדול הוא, אלא על כרחך לדרוש ש'לו הכין' - לתלות את המן, וזה אכן מצוה גדולה (הובא ב'חשבה לטובה' לפורים).

צא ולמד מדברי הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (בית יצחק לפורים), על דברי המשנה (מגילה ב.) 'מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג' והם שלשה ימים שקודם הפורים, והיינו כי בפורים היה 'מתן תורה' שהרי קבלו בני ישראל את התורה מאהבה, (כמו שדרשו חז"ל בשבת פח.) וכשם שבמתן תורה ניתנו להם שלשת ימי הגבלה להכין עצמם לקריאת קבלת התורה, כך קבעו שלשה ימים לפני פורים כג' ימי הגבלה - שבהם יוכל האדם להתכונן כראוי כדי שיהא מוכן ומזומן ליום הנשגב והגדול הזה.

מרפא' להתרפא, ואילו העני שאין לו די מעות ליסע לשם יכנס לבית הרוקח (בית מרקחת), יקנה בקבוק קטן ובו מים ממזיקי המעיינות, ימשח עצמו בהם זעיר פה וזעיר שם, וידמה בנפשו כאילו נסע לשם. כן 'העשיר ברוח' בבוא ימים וזמנים נעלים ייכנס כולו לתוככי המעיינות וירפא עצמו היטב, מה יעשה העני ברוח, יסתפק באיזה התעוררות קטנה ותו לא מידי...

לג. סיפר החסיד רבי נחום זעליג שטרנברג ז"ל מחשובי חסידי גור, שזכה להיות ב'טיש' האחרון בפורים שערך הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע בפולין. באמצע דבריו הקשה הרבי, מדוע לא קבלו היהודים עליהם ועל זרעם את יום הפורים ליום טוב, דבתחילה כתיב (ט יט) 'עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר שמחה ומשתה ויום טוב', ואח"כ כתיב (שם כב) 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה' בלבד ולא נאמר יום טוב, כי באמת איסור 'מלאכה לא קבילו עלייהו' (מגילה ה:).

את הקושיא זכה החסיד לשמוע מפה קדשו של הרבי, ואילו את התשובה לא הצליח לשמוע, רק ראה שהכל נהנים לשמע התירוץ, וכשהלך לברר מה השיב הרבי, חזרו לפניו על התירוץ, דכיון דמחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע, נמצא שאין לאדם דעת ביום זה, ומבלי דעת אי אפשר לקבל 'יום טוב'.

שני קושיות הק' הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (בחיבורו 'עסיס רמני' על מגילת אסתר ד"ה כימים אשר נחו, נרפס ב'ישמח משה' על נ"ך), מדוע נכתב במגילה שמרדכי רצה לעשותם יו"ט בשעה שלבסוף נתבטלה כל קבלתם ליום טוב, ועוד תימה, למה רצו מרדכי ואסתר דבר שלא היה לו קיום לבסוף. ומבאר דחדא מתורצת בחברתה, דהנה (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב', ולכן מתחילה קבע מרדכי את יום הפורים ביו"ט ואיסור מלאכה כדי שלא ינכו את הוצאות הפורים ממה שנקצב לאדם בראש השנה, ואף שלבסוף לא נתקבל היו"ט לדורות מ"מ כיוון דכתיב (איוב כב, כח) 'ותגזור אומר ויקם לך קיבלו בשמים את דברי מרדכי שיהא בכלל יו"ט, לענין שלא ינכו את ההוצאות בכלל מה שקצוב לאדם בתחילת השנה, ולכן נכתב במגילה, כי בשמים נתקבל היום ליו"ט'.

מה גדלו ומה עמקו דברי המגילה ההיא, אף גם יש ללמוד ממנה דברים רבים למוסר והנהגת אדם אשר יעשה וחי בהם' יי.

קדוש הכלול במגילה הוא ממש יותר גדול ונכבד מתורתנו הקדושה בעצמה, עכ"ל.

ובבר עורר על כך ב'עירות דבש' (ח"א דרוש ג)

וז"ל. 'שמעו נא נבוני עם וחכמים, אשר בחר ה' בנו מכל עם, אל נא תהיה קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר מצאם, אשר אין בו אלא הגדת המעשה וסיפור דברים. וכי בשביל זה היתה אזהרה לקרותה פעמיים - (חייב אדם לקרות את המגילה כלילה ולשנותה ביום, מגילה ד.), אמנם רוב מהתועלת אשר נמשך ממנו, מלבד סודות רבות שיש בו והפליגו בעלי חן וסוד לדבר בזה המגילה, ולהכי נקראת 'מגילת אסתר' - שיש בו סתרים וסתרי מעשה בראשית למאוד... ואזניכם שמעו

כתב ה'דרכי משה' הארוך (תרצ"ג ד) 'אם חל מילה בפורים מלין התינוק ואח"כ קורין המגילה, כדי שיהיה גם בן בכלל יהודי, ולומר ליהודים היתה אורה'. היינו שכל מה שנאמר במגילה על היהודים יחולו אף על הדרך הנולד, ומכאן, שבעת קריאת פסוקי המגילה כביום הזה שבים ונעשים כל מה שאירע בימים ההם, דאל"כ למה צריך למול את התינוק קודם הקריאה, הלא הפסוק 'ליהודים היתה אורה' קאי על היהודים שהיו בימי מרדכי ואסתר, אלא ודאי שהקריאה מעוררת את הזמן בפועל ממש, ו'ליהודים היתה אורה ושמחה קאי

לד. בסוף המגילה כתיב (י ב) 'וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך, הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס', ולפי פשוטו משמעו להיות 'מראה מקום' למי שרוצה לדעת פרטים נוספים על מה שהתרחש בימים ההם, והוא פלא, שהרי אין אות ותג מיותר במגילה, ומה הוראה יש בזה לדורות.

והסביר הגאון רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל בדרך משל, לשתי מדינות שהיו מריבות זו עם זו, וכל אחת רצתה לכבוש את חבירתה, וכדרך כל הארץ היו מרגלים משמשים בגבולות המדינות וכל צד היה מעביר פרטים ששמע אצל האויב אל הצבא שלו, והנה דרכם של מרגלים אלו לנהוג במשנה זהירות כדי שלא יעלו על עקבותיהם, כי אם יתפסו אותם הרי אחת דינם להמית כנודע, ועל כן המה מתחפשים ומראיהם כאנשים פשוטים ותמימים, וכך המה נכנסים לשטחו של האויב ועוקבים בזירות אחר פרטים חשובים שהמה רואים אצל חייליהם וצבאם, ואז עליהם להעביר את המידע לאנשי הצבא שבמדינתם כדי שיהיו מוכנים ומזומנים מבעוד מועד בכלי זין, אולם גם מסירת המידע אינה עבודה קלה כלל ועיקר, שהרי אינם יכולים לשגר מכתב מפורט מכל מה שזנו עיניהם, דהא אז עלולים האויבים לעלות על עקבותיהם ויחרצו דינם תיכף למיתה, לפיכך עליהם להתחכם להעלות על הכתב טפח ולכסות טפחיים, כדי שרק החכם ישכיל להבין מה שראו עיניהם מתוך הכתב, ומשום הכי יאריכו לכתוב דברים של מה בכך באגרתם, כגון מה מצב המזג האויר בחוץ ואיזה חתונות יש בעיר וכיוצא בדברים טפלים אלו, ובשיטה אחרונה יכתוב מילין סתימין בענין הסכנה העומדת להתרחש, ודי לחכימא ברמיזא זו, אמנם חלק זה הוא עיקר ותורף המכתב, וכל השאר אינו אלא כיסוי המסתיר את העיקר.

וזה מה שבאו מרדכי ואסתר ללמדנו בסיום המגילה, שהקורא את המגילה ונדמה בעיניו שהם 'מעשה תקפו וגבורתו, ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך' בלבד, דהיינו סיפורי דברים בעלמא, ידע שטעה טעות חמורה בקריאתה, כי ההיסטוריה כתובה 'בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס', ואילו במגילה נמצאים אך ורק סודות עמוקים מאד, והמשכיל יודע להבין דברים העומדים ברומו של עולם מתוך תיבותיה ואותיותיה, ועי"ז לפעול ישועות בקרב הארץ ולפתוח שערי גן עדן, ועוד כהנה וכהנה מעלות וסגולות רבות ונפלאות, אמן כן יהי רצון.

מלשון הזמנה והתאספות, שכל האורות מתאספים ומתגלים בעת קריאת המגילה.

ב'בית אהרן' (לשבת זכור סו:): הפליג וכתב 'צדיקים אומרים, שהם מסתכלים בהמגילה כל מה שיהיה בכל השנה'. ואילו הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זי"ע אמר, שבעת קריאת המגילה נפתחים שערי גן עדן^{יח}.

בספר 'שארית ישראל' (שער הזמנים שער ב, פורים ד"ה אף) להרה"ק מווילעדניק זי"ע כתב, 'בקריאת המגילה יש תיקון לכל הגילויים - גילוי עריות ח"ו, והיינו כי בעת הקריאה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל, ואף על עבירות החמורות ביותר, ויתכן שזה נרמז באותיות 'מגילה'.

וגם בעניני גשמיים נשפע שפע רב, וכפי שכתב ב'תפארת שלמה' (רמזי פורים, ד"ה בנמ' מגילה רב יוסף אמר) שתיבת 'מגילה' [חסר יו"ד] עולה בגימטריא כמנין 'מזל' (ע"ח), ללמדנו שבעת קריאת המגילה אפשר לפעול שפע רב בבני חיי ומוזוני, שהרי אמרו (מו"ק כח.) בני חיי ומוזוני, לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא, ואם כן בעת הזאת אפשר להפוך את מזלו מרעה לטובה.

צדיקים אמרו, שבעת הקריאה יכולים חשובי בנים להיושע בדבר ישועה ורחמים (ובכלל זה, אלו שיש להם צער גדול בנים רח"ל, שיכולים לזכות לראות נחת דקדושה מיוצאי חלציהם), ונרמז בתחילת

על 'היהודים' שברור הזה, וביד כל אחד מהם לזכות כהיום לאורה ושמחה בפשוטו ממש, ולכן מלין את התינוק קודם המגילה שאף עליו יחולו כל הישועות והאורות, ואם כן יבין וישכיל כל חד וחד שלא להשאיר מחוץ לכלל היהודים, אלא להכניס עצמו גם כן בכלל היהודים...

נלהבים המה דברי ה'קב הישר' (פרק צט) 'ראה בעיניך קדושת מועדים אלו, בכל מועד ומועד יש בהן קדושות וסודות נפלאים, וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאד, ואין אותו העולם מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו כי אם פעם אחד בשנה, ומתחיל להתגלות בהתחלת קריאת מגילה, ומה העולם היה שורש נשמתו של מרדכי הצדיק, וצריכין אנו לעורר רחמים שיתגלה העולם הנ"ל לחוץ, וישפיע ויאיר על רישיה דעמיה המתאספים לשמוע מקרא מגילה בלב טהור בלב של כוונה, ומבאר ה'קב הישר' שזו כוונת הברכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה', מלשון הזמנה, כמו (במדבר י ב) 'למקרא העדה ולמסע את המחנות', פירוש 'שציונו השי"ת לעורר כוונה ולהוציא אותה הארה גדולה לחוץ, וזהו על מקרא מגילה, ועל זה יענה הקהל אמן בכוונה גדולה' [וכדאי הוא העיון בכל פרק זה ב'קב הישר', כי דבריו מלהיבים ומעוררים מאד את הלב], והדברים ברורים ואינם צריכים להוכחות וראיות [וכיוון ה'ישמח ישראל' (פורים סוף אות ג) לדעתיה, שאף הוא מפרש מדיליה 'מקרא מגילה'

לה. סיפר הרה"ק בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע, שפעם חבשו את הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע בבית האסורים, ושומרי בית הסוהר נתנו רשות להכניס רק חפץ אחד, ושאלו אותו מה ברצונו לקבל, ועל אף שהימים היו ימי תקופת תמוז ביקש הרה"ק מרימנוב להביא מגילת אסתר כשרה כתובה בדיו על קלף, ויהי כשמוע תלמידו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע את תשובתו הזהיר את התלמידים לבל ימלאו בקשתו בשום פנים ואופן, כי אם יקבל לידו את המגילה יחריב את העולם לתוהו ובוהו.

הרה"ק ממונקאטש זי"ע סיפר האי עובדא, ומסיק מזה - כמה גדולה סגולת קריאת המגילה, דהא קיימא לן (מנחות עב.) 'חביבה מצוה בשעתה', ואם היה ביד הרה"ק מרימנוב לפעול נשגבות על ידי קריאתה באמצע ימות השנה, ק"ו שעל ידי הקריאה בזמנה אפשר לבנות ולשכלל עולמות ודברים נעלים.

אש בענין זה, והא לך לשון קדשו 'ומעתה יתלהב לב האדם בקראו המגילה, ויכוון בקראו ובשמוע המגילה שמעתה מקבל עול תורתו ומצותיו וכו', ויכין את עצמו - מה שחלף ועבר אין, ומעתה הוא מקבל עליו עול תורתו ומצותיו יתברך שמו'.

ומוסיף שם, שיש לזכור כי פורים הוא כיום הכיפורים, שהקב"ה סולח ומוחל לבני ישראל על כל עוונותיהם, לפיכך צריך חרטתה על העבר וקבלה על העתיד, ולהחליט בהחלטה גמורה שלא ישוב לכסלה עוד, והשעה המוכשרת לכך היא בעת קריאת המגילה שאז מטהר הקב"ה את ישראל באתערותא דלעילא, ועל האדם לעורר לבו ולהתקרב אליו יתב"ש.

אורה זו תורה - חשיבות לימוד התורה בפורים

נאמר במגילה 'קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם', והיינו ששבו לקבל את התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח.) שבהר סיני קיבלו את התורה מיראה ואילו בפורים קיבלו את

המגילה וסופה, שפותחת בתיבת 'ויהי' שהיא לשון צער (מגילה י:), ומסתיימת בפסוק (י ג) 'דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו', והיינו שאפשר לזכות ל'ונהפוך הוא', ולשנות את הצער לשמחה גדולה בהולדת בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

ולמדנו כן נמי ממה שכתבו הפוסקים (עי' ס' תרצ"ג ס"א ובמשנ"ב) לומר אחר הקריאה קדיש תתקבל - שהוא בקשה שיתקבלו התפילות, ומכאן שכל 'קריאת המגילה' בקשות ותחנונים לפני המקום, ועל זה מבקשים 'תתקבל צלותהון ובעותהון' - וקאי על התפילות הרמוזות והנסתרות בלשון המגילה.

קיימו וקיבלו - מחשבות וקבלות טובות בעת קריאת המגילה

זמן קריאת המגילה הוא עת ראוי ומוכשר לקבל על עצמו עול מלכות שמים, וכדברי הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (קדושה ראשונה לפורים) שכתב דברים חוצבי להבות

לו. ומעשה באחד שהזכיר את עצמו בפורים לפני הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע שיברכו בזש"ק, נענה הרה"ק שיום הפורים מסוגל לזש"ק, על פי מאמרו של ה'חווה' מלובלין זי"ע שהקב"ה מקיים מצות 'משלוח מנות' על ידי שנותן 'איש' זה בנים 'לרעהו' אלו ישראל.

לז. ויתכן שנרמז כן בגמרא (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב, א) 'אלקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה לא דומיה לי', ולא לחינם ילפינן כן ממקרא זה דאיירי מעניני תפילה, רק משום דאתקשי לגמרי אהדדי, וכולה חטיבה אחת היא של תפלה.

לח. סיפר הרה"ק רבי יהודה מדזיקוב זי"ע, שנה אחת כאשר קרא זקנו הרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' מוויזניץ זי"ע את המגילה, עמד לצידו החסיד הנגיד רבי שמואל אליהו שטערן ז"ל וכאשר קרא הרבי את הפסוק (א ג) מדוע אתה עובר את מצות המלך געה החסיד בבכי תמרורים מאין הפוגות, כי באותה שעה התעורר לחזור בתשובה על שנכשל במשך השנה לעבור על מצוות מלך מלכי המלכים, וסיים רבי יודעלע ואמר, שבאותו מעמד לא ידע בפני מי להתבונן, אם על זקינו הקורא את המגילה בקדושה ובטהרה, או על החסיד ששופך לב כמים וחוזר בתשובה מעומק הלב.

נוראות אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שכדאי לו לאדם לחיות שבעים שנה בעולם הזה ולסבול תלאות ונסיונות שונים, והכל כדי לשמוע קריאת מגילה פעם אחת בחיים.

ואכן, אשרי האיש שזכה לשמוע את הרה"ק מסאטמאר קורא את המגילה בהשתפכות הנפש, והוציא מפה קדשו כל תיבה ותיבה כמונה מעות ובלב מלא געגועין, וביותר כאשר הגיע לפסוק (ד יא) 'ואני לא נקראתי לבוא אל המלך' היה קולו נחנק מבכי, ובקושי היו שומעים הגיית האותיות, וכן באמרו (ג ב) 'ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה' פרץ בבכיות עצומות.

בשם ה'חתם סופר' מתאמרא, שעל כן קבעו חז"ל פורים ב' ימים, י"ד אדר לפרזים וט"ו למוקפין, כדי שלא יבטל העולם מלימוד התורה, וכאשר הפרזים יהיו עסוקים במצוות היום יעסקו יושבי המוקפין בתורה, וכן איפכא^א.

ונתנה תוקף קדושת היום - רוממות יום הפורים ידועים דברי התיקו^ז (דף נו:): שקדושת יום הכיפורים היא מעין קדושת פורים, ולכן נקרא 'יום כפורים' עם כ"ף הדמיון, דהיינו 'פְּפֹרִים', ואמרו צדיקים (הרה"ק מרדכי ז"ע, ועוד) עפ"י הכלל הידוע (תענית ז.) מי נתלה במי, הוה אומר קטן נתלה בגדול, והדברים נוראים, שקדושת הפורים גדולה יותר מיום הקדוש דכתיב גביה (ויאל ב, יא) 'כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו'^א.

ולא עוד אלא שכל מהותו של יום הכיפורים ישתנה לעתיד לבוא להיות יום עונג כיום

התורה מאהבה, ופירש רש"י 'מאהבת הנס', על כן הזמן גרמא להגות בתורת ה' ביום זה.

ידועים דברי ה'חתם סופר' (דרושים ואגדות, עמוד רמ"ה) שכתב 'קבלתי מרבי הרב מהו' מענדלי ליליג זצ"ל שהיה רב בביהמ"ד דק"ק פפד"מ, שקיבל מהגאון בשם ה'שב יעקב' זצ"ל, שכל העוסק בתורה בין מגילה לילה למגילה דיומא, מוכטח לו שהוא בן עולם הבא, כן קבלתי סתמא, ולא ידענא מעמא'.

ובך פסק הרמ"א (סימן תרצ"ה סעיף ג) בשם מהר"י ברונא, ללמוד תורה לפני הסעודה, דהא כתיב (אסתר ח, טז) 'ליהודים היתה אורה' ודרשו חז"ל (מגילה טז:): 'אורה זו תורה', ואכן נהגו צדיקים ללמוד הלכות פסח קודם הסעודה, דהא קיימא לן (פסחים ו.) 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום', ופורים הוא שלושים יום קודם פסח.

לט. כתב ה'בן יהוידע' (מגילה יב: ד"ה יום) על הא דאמרו (מגילה שם) במגילת אסתר (א י) ביום השביעי כטוב לב המלך ביין, אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, וז"ל. פירוש, אל תתמה איך מתוך הסעודה של אחשוורוש שיש ממנה קטגוריא על ישראל, יצא לישראל תשועה גדולה והצלחה רבה - כי הריגת ושתי היא סיבת ישועת ישראל, שעיי"כ באה אסתר ולקחה מקומה ואח לצרה יולד. לכך אמר 'שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה, ולכן מצד זה יצא סגוריא על ישראל, וצמחה להם ישועה בהריגת ושתי בו ביום, עכ"ל. והדברים מבטלים עד היכן גדול כוחה של לימוד התורה להגן מן הצרות והייסורים.

מ. בעל ה'מעשה רוקח' זצ"ל התגורר בהאלאנד (הולנד) השוכנת על אחד מאיי הים, פעם הגיע נחיל גדול של תולעים והציף את כל פני המדינה, והיה חשש של סכנת נפשות שיכלו התולעים את כל האוכל, משלא הצליח המושל לגרשם מגבולות המדינה קבע יום תענית לכל התושבים בכל עיירות מלכותו כדי שכולם יתפללו על הגזירה שתיבטל, והנה היום שבו בחר לקבוע בו התענית חל בפורים, והיהודים לא ידעו כדת מה לעשות, שהרי לא יתכן לצום בפורים, ולאידך גיסא אם ישמע המושל שהם עושים סעודות גדולות יענשם בעונש גדול, ולכן פנו אל ה'רוקח' כדי להתייעץ עמו ולשמוע חוות דעתו, הקשיב ה'רוקח' לדבריהם ופסק לבל ישביתו את יום הפורים, ובשום אופן לא יצומו, ואדרבה יאכלו וישתו כמצות היום, וציווה על כל בעלי החנויות לפתוח שעריהם לרחבה ולתת מאכל ומשתה - בשר ודגים וכל מטעמים, לכל הרוצה ליטול בחינם, והוא התחייב לשלם להם את כל ההוצאות, וכן הוזה, שכל גויי הארץ התכנסו לבית תיפלתם וצמו כל אותו היום, ולהבדיל בני ישראל עם קודש ישבו משפחה ומשפחה ועיר ועיר וסעדו סעודות גדולות כיד המלך, ויהי ממחרת יום הפורים הייתה הרווחה לכל העיר, כי לפתע פתאום הלכו כל התולעים ונעלמו כלעומת שבאו.

ויהי כאשר שמע מושל העיר שהיהודים לא קיימו את דבריו להתענות ביום הזה, חרה לו הדבר מאד,

בפורים כתיב (אסתר ט, כז) 'קיימו וקבלו היהודים', ודרשו חז"ל (מגילה ז.) 'קיימו למעלה מה שקיבלו למטה', והנה נפסק בשו"ע (תרצ"ד ג) 'אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו', ומשום הכי אף למעלה מקיימים הלכה זו שקבעו למטה, והקב"ה מוחל וסולח לעוונות כל חד וחד מבני ישראל באיזה מצב שיהיה, ובלבד שיהא פושט יד לקבל המחילה, ואז אין מדקדקין אחריו אם כוונתו רצויה ודעתו שלימה^{מא}.

ורמזו לה צדיקים בפיוט (שושנת יעקב) 'וגם חרבונה זכור לטוב' מלשון חרבן, דאף מי שחלילה נחרב ונהרס מצבו הרוחני זכור לטוב ביום הזה. וכן פירשו 'כל הפושט יד - אפילו א פשוט האנט', היינו אפילו יהודי פשוט שבפשוטים ופחות שבפחותים הפושט ידו ורוצה להתקרב אל ה', 'נותנים לו', כי אין מדקדקין במהות המבקש, אלא כל הרוצה יבוא ויטול.

וכבר אמר הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל פורים ד"ה חייב איניש), שביום

הפורים וכלשון הזה"ק (שם) 'יום כפורים - דעתידין לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעינוי לעונג.

זכר לדבר מביא הרה"ק בעל ה'אמרי נועם' מדו"קוב זי"ע מן הפסוק בסוף פרשת תצוה, דכתיב (שמות ל י) 'וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם', וכפל לומר ב' פעמים 'אחת בשנה', כי יש שני ימים מיוחדים בשנה, אחד הוא יום הכיפורים שיש בו 'מדם החטאת', והשני הוא פורים, ונקרא 'אחת בשנה' גם בלא זריקת הדם, ובשניהם 'יכפר עליו לדורותיכם' (הובא בפסוק חלק המועדים, פרשת זכור ד"ה בפסוק וכפר אהרן).

מתאמרא משמיה דהרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, דביום הכיפורים קיימא לן כרבנן (יומא פה: וע"ע רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג) דיוהב"פ מכפר לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים, אבל הכפרה שבפורים היא אף ל'שאינם שבים', וביאר נכדו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע מנא לן דפורים מכפר אף למי שאינו חוזר בתשובה, כי

וביותר כעס על הסעודות הגדולות שערכו ברבים, אך מאחר שהעריץ מאד את היהודים ובראשם בעל ה'מעשה רוקח', ובפרט כאשר למחרתו אירע הנס שנעלמו התולעים הבין שיש דברים בגו, הלך אל ה'מעשה רוקח' כדי לברר אצלו פשר הדבר, מששטח את שאלתו לפניו השיב לו בניחותא ובטוב טעם, דהנה כולנו יודעים ומאמינים שאין פורענות באה לעולם כי אם בשביל ישראל, ולכן בעת צער ויסורים עליהם להתעורר ולחזור בתשובה, דהיינו לשוב אליו יתב"ש ולעשות רצונו, והלא בפורים נצטווינו לאכול ולשתות ולשמוח, לכן אלמלא היינו מקיימים רצון ה' לא היינו נענים בתפילה, שהרי תכלית התשובה היא להתקרב אליו יתב"ש, ואכן בגלל שקיימנו את המצוה כרצון אבינו שבשמים ניצלנו ממות לחיים.

מא. ויש שאמרו עוד, דבימים אלו נותן הקב"ה לבניו עם ישראל גם 'כלי קיבול' שיוכלו לקבל בו את השפע הנשפע בפורים, ונרמז כן בדבריהם כל הפושט ורוצה להיות טוב, אזי אפילו יד זה הבית קיבול נותנין לו, ואף שבכל ימות השנה אי אפשר לאדם ליהנות מן האור אלא אם יפתח בעצמו פתח כחודו של מחט תחילה, מכל מקום סגולת יום הפורים היא שאף בלא אתערותא דלתתא משפיע הקב"ה שפע רב אם יש לאדם הרצון להתקרב, ולא עוד אלא שאין מדקדקין אחרי רצון זה שיהיה בשלימות וללא פגם, וזה חסד גדול מאת אבינו אב הרחמים.

ובדרך צחות יש להוסיף, דהא נתבאר שהקב"ה מקיים מצוות היום של משלוח מנות, ומדרך העולם לתת משלוח מנות בכלים נאים ומשאירים גם את הכלי אצל המקבל [דלא כבשאר ימות השנה, שבדרך כלל יטול המקבל את המאכל, ואת הכלי יחזיר לבעליו], והכי נמי בתת הקב"ה שפע לישראל ביום הפורים - למשלוח מנות, נותן להם גם יחד את הכלים שיוכלו לקלוט ולהשריש את האורות בקרבם.

ומה בקשתך עוד ותעש - הקב"ה ממלא כל משאלותינו לטובה ולברכה ביום הזה

מה גדלה מעלת יום הפורים, שניתן ביד כל איש פשוט מישראל כח כ'צדיק הדור', ולמד כן ה'שם משמואל' (פורים תרע"ז, אור לי"ד אדר, ד"ה ובבוקר אמור) ממקרא במגילת אסתר (ה יד) 'ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו', ויש לדקדק היאך אמרה לו 'ובבוקר אמור למלך' בדרך ציווי, הרי חוצפה היא לצוות על המלך כדת מה לעשות, והיה לה לומר לו 'ובבוקר תבקש מהמלך' או תשאל מהמלך, וביותר תגבר התמיהה שאכן כך נהג המן בפועל - כדכתיב (ו ד) 'והמן בא אל בית המלך החיצונה לאמור למלך לתלות את מרדכי על העץ'.

אך האמת, שהמן היה באותה העת גדול מאחשוורוש, וכמפורש בגמרא (מגילה טו.) 'גבה המן מאחשוורוש', וכן במדרש (ילקוט"ש אסתר סימן תתרנ"ג) 'וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו (אסתר ג א) - עשה לו בימה למעלה מכימתו [של

הזה יש ביד כל יהודי את הכוח שיש לכהן גדול לפני ולפנים בקודש הקדשים. וכיוצא בזה כתב ה'שפת אמת' (פורים תרנ"ז) ויליף כן מקרא (ויקרא טו ב) 'ואל יבא בכל עת אל הקודש' כי אם ביוהכ"פ, ואילו גבי פורים כתיב (אסתר ד טז) 'ובכן אבוא אל המלך אשר לא בדת', שאפשר להיכנס בקודש הקדשים אף שאינו יוהכ"פ³⁰.

וכך איתא ב'חתם סופר' (דרשות, חלק א דף קנו עמוד ב ד"ה אלא) שכתב 'ובאמת פורים יום טוב גדול הוא, הן לענין קבלת התורה ברצון הוא חשוב מיו"ט של שבועות, דהא בחג השבועות קבלו באונס 'שכפה' עליהם הר כניגית, ואילו בפורים - הדר קבלוהו בימי אחשוורוש 'ברצון' (עי' שבת פח.), והן לענין נאולה ממיתה לחיים הוא שפי מנאולת מצרים מעבדות לחירות', ומסיק ומסיים 'על כל פנים בהא סלקינן, דפורים עדיף וקדוש מפסח ושבועות'³¹.

מב. ובזה ביארו הטעם שבאמצע הסוגיא המדברת במעשה דאחשוורוש והמן במס' מגילה (דף י:) נאמרה המימרא של רבי לוי 'דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה', היינו שארון העדות בקודש הקדשים לא תפס מקום כלל ולא מיצט חללו של קודש הקדשים, ומה ענינו לשם (לפי פשוטו נאמר בדרך אגב, אידי דהביאו שם עוד מימרות דרבי לוי), ולהאמור נרמז כאן דבר גדול, דכשם שאין לנו השגה בארון הברית, וכל עצם הענין ש'מקום ארון אינו מן המידה' אינו נתפס בשכל אנושי, כך על האדם לדעת שאין לו השגה בקדושת יום הפורים שהוא גבוה מעל גבוה.

מג. וידמה בנפשו שיש אוצר גדול של יהלומים ואבני חן הפזורים ברשות הרבים, וכי לא היה אוצר כגבר חלציו לעשות השתדלויות שונות כדי לקבץ ולאסוף כמה שיותר מרכוש גדול זה, והכי נמי על ידי שיכיר וידע סגולת הימים האלו וזה יגרום לו להתאמץ לנצלם כדבעי.

שנה אחת הסתגר הרה"ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע [בן הרה"ק רבי דוד צבי שלמה מלעלוב זי"ע] במשך שעות רבות ביום הפורים, והיה ציבור גדול שהמתין בחוץ כדי להביא לפניו משלוח מנות, אך אף שנתאחרה השעה לא יצא מן החדר ולא פתח להם את הדלת, בין הממתנים היה החסיד רבי מתתיהו דייטש ז"ל ובראותו את הציבור הגדול המחכה, אזור אומץ ופתח את הדלת ונכנס אל הקודש פנימה, וכשהוא מתנצל על ההפרעה גילה לו שיש קהל גדול הממתין עליו בחוץ, נענה הרה"ק מלעלוב והשיב לו בגערה הרי העבודה של כל ימות השנה באה מיום הפורים, האם גם זה ברצונם לבטל ממני... ובזאת הורה לו לצאת מן החדר ולסגור את הדלת אחריו. וכן נהג אחריו הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שהרבה באמירת תהלים ביום הזה, ועלינו ללמוד ממעשיהם להרבות בתפלה ותחנונים כי הזמן גורם לעורר רחמי השי"ת על בניו אהוביו.

אחשוורוש], ושמו ראש מעל כל השרים אשר אתו, ואכן היה בידו להורות למלך לתלות את מרדכי, כי הוא היה שליט אף עליו.

ומשום הכי, כאשר 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים בשונאיהם', ולא עוד אלא ש'בית המן' ניתן לאסתר, ניתן בדינו כח זה – ולכן כשם שרשע זה לא היה צריך לבקש מאת המלך רק היה בידו לצוות עליו לקיים רצונו, כך ביום זה יש ביד האדם לומר להקב"ה כביכול מה תעשה ומה תפעל, דרך אמירה וציווי, כענין הצדיקים גוזרים על הקב"ה והוא עושה, - 'לתלות את המן' ולמחות את שמו מתוך לבו של עצמו על כל

פנים' [והכל בכלל זה, בין לבטל כח היצר הרע המעכבו מלעבוד את השי"ת בכל לב, ובין הצרות והיסורים שגם הם מפריעים את האדם לעבדו עבודה תמה], אמנם בתנאי קודם למעשה, שהאמירה צריכה להיות לא מהשפה ולחוי, אלא בכל אות נפשו, ובאותו חשק ורצון נמרץ שהיה אז להמן לתלות את מרדכי, ואז בודאי אמירתו תעשה פירות, וזהו שאמרו חסידי קדמאי, שבפורים יכול כל איש להיושע ולהתברך^{יד}.

על כן, הזמן גרמא לעמוד ולהתחנן לפני מו"ה הקב"ה, שימלא כל משאלות לבנו לטובה ולברכה, כי אכן, שערי שמים פתוחים בו ביום

מד. ובזה יבואר נמי מאי דכתיב (ט יב) 'מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך עוד ותעש', דתיבת 'עוד' אינו מובן הרי עדיין לא ביקשה מאומה, ומבאר הרה"ק בעל ה'מראה יחזקאל' מדעש זי"ע (הגדש"פ ד"ה כהא לחמא אופן ג), כי המתפלל אל ה' על דברים הכרחיים מוכרח היא ליענות (עי' תי"ט ברכות ז ג, סוד"ה נברך), ולכן כאשר האדם מבקש לחם לאכול ובגד ללבוש בודאי יענהו השי"ת וימלא משאלותיו, אמנם המתפלל על עושר וגדולה שהם יותר מן ההכרח, אזי ידונו אותו אם הוא ראוי לכך אם לאו, והיינו דכתיב (ישעיה סה כד) 'והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע', שאם יקרא המתפלל ויבקש על עסקי 'טרם' אלו הענינים ההכרחיים שזקוק לחיי היום יום, אזי 'ואני אענה', אבל אם 'עוד' - הם מדברים' שהם מבקשים 'עוד' שאין חיי הנפש תלויים בהם, אזי 'ואני אשמע' ואשקול אם ראוי הוא ליענות בכך אם לאו.

על פי זה יש לפרש כאן במגילה 'ומה בקשתך עוד ותעש', כי ביום הפורים פתוחים כל השערים, ולכן גם המתפלל ומבקש 'עוד' יזכה ל'ותעש', כי אפשר לפעול גם (מותרות) ודברים הנוספים יותר מן ההכרח, ויהי רצון שיהיו לכל ישראל השפעות טובות בהרחבה יתירה, אמן.

ולפי זה יש לבאר בכפתור ופרח מה שאמרו (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כב ג) 'אלקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי', ולכאורה יש להעיר, מדוע למדו כן מהפסוק שנאמר בו לשון שלילה, 'ולא תענה' וכן 'ולא דומיה', והלא בפורים שעת רצון היא שכל אחד נענה במשאלותיו, אך ביאור הענין נראה, כי בפורים יש ביד האדם לפעול כל כך הרבה עד שכל מה שיפעול יחשב כמקצת ומעט, ושפיר הסמיכו לכך את הכתוב של 'לא תענה', כי כמה שיבקש ויקבל הרי הוא כאילו לא נענה, מפני שהיה יכול להשיג עוד כהנה וכהנה בתוספת מרובה מן העיקר.

הא למה זה דומה, למהלך בשוק ורואה הר גדול של יהלומים, והבעלים אמר לו שהוא נותן לו למלאות כיסו עם היהלומים כפי שיוכל שאת, והנה הגם שמילא הלה כל כיסיו עד אפס מקום ונטל עמו הון רב, אכתי הוא מצטער על שלא היו לו עוד כיסים, שהרי נשאר שם הרבה יותר ממה שליקט, והרי זה דומה בעיניו כאילו לא נטל כלום, וכן נמי כאשר האדם מתפלל וממלא אסמיו בשפע רב, הרי הוא תמיד 'כאילו' 'לא תענה', כי כמה שיטול לא השיג כי אם אפס קצתו מן השפע המוכן והמיועד לכך באמת.

לקבל תפילותינו ברחמים וברצון, וכלשון הרה"ק וב'פלא יועץ' (הקדמון, דף קח. ד"ה בעה"ת) מביא, ה'אמרי נועם' מדז'יקוב זי"ע (פורים י"ג) בימי פורים שביום זה חביבה אף תפילת היחיד לפני יש התנברות הרחמים והרצון עד למעלה ראש". הקב"ה והיא מתקבלת, והכי חזינן מדכתיב (אסתר

מה. איתא במדרש (אסתר פרשה ט ב) דמשום הכי יעצו זרש וכל אוהביו להמן לעשות עץ גבוה לתלות עליו את מרדכי, כי ידעו שהקב"ה עשה ניסים לישראל במים, שנבקע להם ים סוף, וכן הציל את חנניה מישאל ועזריה מתוך כבשן האש, ולכן התחכמו ובחרו בדבר חדש שעדיין לא ניצלו ישראל ממנו, כדי שלא יוכל מרדכי להינצל, ע"כ דברי המדרש.

והדברים סתומים ואומרים דרשני, וכי טפשים היו שלא ידעו שאין בין נס הנעשה במים לנס הנעשה מעץ לפני הקב"ה, ופירש ה'אגרא דכלה' (פרשת עקב) שבמשך הדורות עשה הקב"ה נסים ונפלאות בעולם הזה, וכאשר בני אדם מספרים אח"כ מנפלאותיו הרי הם מעוררים בזה שוב את הניסים שהתרחשו בימים ההם, ולכן חששו יועציו שאם יאמר המן לאחשוורוש להטביע את מרדכי בנהר אזי ילמדו ישראל פרשת קריעת ים סוף ועי"ז ינצל מרדכי מידיהם, וכן אם יאמרו לשורפו יעסקו בתורה במעשה ד'חנניה מישאל ועזריה' בספר דניאל ותתקרב האש, לפיכך החליטו להעבירו מן העולם בדרך חדשה שעדיין לא הציל ממנה הקב"ה את ישראל, וממילא לא יוכלו לעורר את הנס על ידי קריאת הפרשה, אך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ריחם עליהם וברא להם נס חדש וניצלו מצפריהם.

מדבריהם למדנו, שבכח הקריאה ב'דברי התורה' של הניסים לעורר את הניסים שאירעו בימים ההם, וביותר בלימוד הנס של פורים ב'קריאת המגילה', וכמו שאמר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שבכל המועדים אומרים 'זכר ליציאת מצרים' כי עושים אותם כ'זכר' לנס שהתרחש בימים ההם, אבל בפורים כתיב (ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים בפועל ממש', ובכל שנה ושנה מתעורר הנס בזמן הזה מחדש כפי שהיה בימים ההם ממש, ואף בימינו אנו יש 'ונהפוך הוא' כפשוטו - לבטל כל גזירות קשות ואכזריות ולהמתיק הדינים ולרחמים ולרצון.

וכן כתב ה'בני יששכר' (אדר ד ה) 'נראה לי, וניצולים [מכל צרות ויסורים] בכל שנה על ידי קריאת המגילה וצדקה'.

וב'מאור ושמש' (רמזי פורים ד"ה בגמרא הקורא) הביא על לשון המשנה (מגילה יז.) 'הקורא את המגילה למפרע לא יצא - פירש בו ה'אור המאיר', שאם קורא את המגילה כדרך סיפורי מעשיות, שאז (למפרע) נעשו נסים, ואינו מעלה על לבו אשר השי"ת עושה לנו נסים ונפלאות בכל דור ודור בזכות הקריאה - לא יצא, היינו שאינו יוצא ידי חובתו אם נראית קריאת המגילה בעיניו כמעשה שהתרחש בעבר ולמפרע, והטעם כי הדברים האלה נזכרים ונעשים עכשיו בפועל ממש.

חידוש להלכה חידש השפת אמת' (מגילה ז: ד"ה בגמרא רבה שדר) דאינו ראוי שישלח אדם משלוח מנות לרבו או למי שגדול ממנו בחכמה, שהרי כתיב (אסתר ט, יט) 'ומשלוח מנות איש לרעהו' וחציף הוא לקטן לכנות 'רעהו' למי שגדול ממנו, אך אם שלח הגדול לקטן תחילה מותר הקטן להחזיר ולשלוח לו מנות, שהרי גילה הגדול את דעתו שהוא מחשיב את הקטן בכלל 'רעהו', וממילא מותר לנו לתת לו משלוח מנות.

לפי זה שמעתי דבר נחמד מצדיק אחד, דבפורים חייב הקב"ה לתת לנו משלוח מנות עם השפעות טובות תחילה, ורק אז נחזיר לו מצוות ומעשים טובים, שהרי אסור לנו לפתוח ולכנות את הקב"ה בכינוי 'רעהו', ומשום הכי מוכרח הקב"ה כביכול להשפיע כל טוב סלה, כדי שיוכלו בני ישראל לקיים מצות היום ולהחזיר לו מנות של מצוות ומעשים טובים.

ט, כה) 'ובבואה לפני המלך' אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה, דאף בכהאי גוונא התקבלו דבריה. ובמו שהובא בספר 'סגולת ישראל' (מערכת פ' אות ד', הובא בהקדמה לספר 'שפתי חכמים' עמ"ס מגילה פתיחה פרק ט אות יד) 'קבלתי מגדול אחד ז"ל, דסגולה בפורים לחשכים כבוקר ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר - בני חיי ומוזני, והן על שאר דברים, ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאוד, וכל העולמות המה בשמחה וברצון, וע"ז אמרו ז"ל 'כל הפושט יד נותנין לו', וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זי"ע"ס.

וכה כתב רבי יצחק אייזיק מקאמנא זי"ע בספרו 'נרבת פי' (מאמר מותר שקלים, דף ח.) 'וקבלנו, שבימי הפורים יוכל לעלות נשמה קמנה להיכל של צדיק מופלא בלי שום מעכב, וכן עולין כל

ומכיון שיש בדינו כח התפילה ביום הזה, על כן מן הראוי להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לנצל את הזמן בתפילות ותחנונים מעומק הלב בפני המלך, וכדברים הנלחבים שהגיד הרה"ק בעל ה'בית אברהם' זי"ע בקול חוצב להבות ב'טיש' שערך בפורים, דמשום הכי כתיב (ה, ג) 'ותבך ותתחנן לו' ולא נאמר 'ותבך ותתחנן לו', כי הפכה את כל מהותה לחטיבה אחת של תפלה, זי האט 'זיך' - גיבעטען להיות 'לו', (התפללה מעומק לבה על עצמה ש'היא' תהיה דבוקה בה) דהיינו שתתקרב אליו 'תב"ש, וביום הזה הזמן גרמא לכך"ס.

מו. צדיקי קמאי רמזו כן גם במאמרים (מגילה ה.) 'רבי נטע נטיעה של שמחה בפורים', והנה בדרך כלל אין הנטיעה עת שמחה, שהרי יתכן ולא יצמחו הזרעים, ורק בעת הקצירה והאסיפה אז שמח האדם, וכמו"ש (תהלים קכו ד) 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו', אבל בפורים יש שמחה אף בעת נטיעה, כי מובטח לו שיראה פירות ופירי פירות מעמלו, מפני שכל שערי רחמים פתוחים לרווחה לפני כל אחד ואחד, והחכם יבוא ויפעל רפואות וישועות בתפילתו.

וכמו שאמרו קמאי בצחות לשונם 'יעדער שמוגער - ווערט א צדיק גוזר', פירוש שאף קל שבקלים זוכה להיות בבחינת צדיק גוזר שהקב"ה מקיים דבריו, וכל אחד ואחד מקבל כח גדול מאד - שיהא בידו להפוך ולבטל כל גזירות רעות ולפעול נשגבות בתפילתו.

וכן נראה מנוסח הפיוט (שושנת יעקב) 'ברוך מרדכי היהודי', שנשתבח מרדכי במה שהוא יהודי ולא בצדקתו ובגדולתו, ללמדנו שיום הפורים מיועד לכל אשר בשם ישראל יכונה, ולא לצדיקים בלבד. ולכן נמי מצינו (תענית כט:) שאם יש ליהודי דין ומשפט עם גוי, ישתדל לעשותו בחודש אדר, כי בחודש זה יש מזל טוב לישראל, ואין חילוק בין צדיק לרשע, אלא המזל טוב לכל אשר בשם ישראל יכונה, ובכל מצב שהוא בריא מזליה בימים אלו.

מז. ודייק לומר 'ימי הפורים' כי י"ד וט"ו בכלל, ולא עוד, אלא שהרה"ק בעל העטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע אמר, שבשושן פורים אפשר לפעול יותר מבפורים עצמו.

מח. הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע ציווה לכל יוצאי חלציו לשמש באדמו"רות, ועוד אמר, שבית המדרש שאין מסיימים בו תהלים בפורים לא יקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי בפורים הוא זמן של רחמים ועל ידי אמירת תהלים אפשר לפתוח כל השערים בשמים ממעל, ואם בכל ימות השנה כתב ה'בית אהרן' (בית אהרן מח. ד"ה עוד אמר) שעל ידי אמירת תהלים 'אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המצרים, ומכל השינויים שיש לו לאדם', ק"ו בן בנו של ק"ו שבעת רצון ונשגב זה בודאי יכול כל אחד לצאת מאפילה לאור גדול ולשנות את מזלו מרעה לטובה, ולבקוע אפילו מחיצה של ברזל המפסיקה בינו לבין אביו שבשמים.

מח. הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע ציווה לכל יוצאי חלציו לשמש באדמו"רות, ועוד אמר, שבית המדרש שאין מסיימים בו תהלים בפורים לא יקרא 'נדבורנא בית המדרש', כי בפורים הוא זמן של רחמים ועל ידי אמירת תהלים אפשר לפתוח כל השערים בשמים ממעל, ואם בכל ימות השנה כתב ה'בית אהרן' (בית אהרן מח. ד"ה עוד אמר) שעל ידי אמירת תהלים 'אפשר לצאת מכל השטותים ומכל המצרים, ומכל השינויים שיש לו לאדם', ק"ו בן בנו של ק"ו שבעת רצון ונשגב זה בודאי יכול כל אחד לצאת מאפילה לאור גדול ולשנות את מזלו מרעה לטובה, ולבקוע אפילו מחיצה של ברזל המפסיקה בינו לבין אביו שבשמים.

פירוש, שכל המועדים לא הבטיח עליהם הבו"ת שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים, וכמו שכתב שכת' ה' בציון מועד ושבת, אבל בימי הפורים הבטיח דכתב לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, לא יעברו ולא יסוף - עשאים הבטחה לא אוהרה. וכן יום הכפורים 'והיתה זאת לכם' - הבטחה שתהיה לחוקת עולם, שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו. ודעת רבי כאן כדעתו בגמרא דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינן שבים, אבל חקת עולם האמור בפסח 'אוהרה' - לא הבטחה דכתוב חקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם⁸⁰.

ויאמר המלך במשתה היין מה שאלתך וינתן לך - במשתה היין נפתחים לפנינו כל שערי שמים

מצוות חכמים על כל איניש לבסומי בפוריא, והפליגו הצדיקים בסגולת מצווה זו, וכפי

ושמא יאמר לא עלינו דור יתום דיברו הצדיקים דברים נפלאים הללו, תשובתו מדברי הרשב"א - שענין הפורים אינו נמדד לפי מעשיהם של ישראל באותו הדור אלא כבימים ההם כן ממש הוא בזמן הזה. וכה איתא בשו"ת הרשב"א (ח"א תשו' צג) למי ששאלו על דברי המדרש אפילו אם כל המועדים בטלים ימי הפורים לא יהיו נבטלים, שנאמר (ט כח) וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, ושאל השואל מי הוא זה שיאמר שיבטל דבר אחד מן התורה, אפילו אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד. ורבו המפרשים הגדה זו באזני ולא נכנס בה אחד מהם הודיעני פירושה. והשיב הרשב"א, וז"ל. דברים נוספים עוד בהגדה זו, והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם, ואם כן זה קשה יותר, שהרי גם בפסחים כתב חקת עולם... על כן נראה לי

עובדא הוה, לפני כמה שנים בעיר לעיקוואד שבארה"ב, קבוצת אברכים פרסמו מכתב בראש כל חוצות, הנה אף אנו שמענו מימי קדם, כי ביום הפורים 'כל הפושט יד' - לבקש ישועתו, 'נותנים לו' מן השמים כל אשר יבקש, והיינו מחשבים זאת כמליצה ואימרה נאה ותו לא מיד. והנה כמה מאתנו סבלו יסורים שונים, איש איש נגעו ומכאובו, לכן נאספנו יחדיו כמה ימים לפני פורים בצוותא חדא, וקבלנו על עצמנו כאיש אחד בלב אחד לעשות אגודה אחת ביום הזה ולשפוך שיח ותחנונים לפני בורא כל עולמים שיוציאנו מאפילה לאור גדול, ומבעוד מועד הובן סדר היום מדוקדק לעת שכיבה וקימה, ומתי יתפללו ויאמרו תהלים, וגם קבענו זמן לעסוק בתורה ולשאר מצוות היום... וכולם כאחד העידו שבתוך זמן קצר ראו בעיניהם ניסים ונפלאות בעיניהם, והחכם ישמע ויעשה כמעשיהם, ויזכה אף הוא שימלא ה' כל משאלות לבו לטובה.

ומעשה שראיתי בימים מקדם, בביהמ"ד דחסידי בעלזא בבני-ברק, בליל פורים היה בית המדרש מלא בזקנים עם נערים עד אפס מקום, וכל אחד היה עסוק בדברים קדושים, זה באמירת תהלים בהשתפכות הנפש וזה בלימוד התורה ביגיעה והתמדה, ב'קרן זוית' ישבה חבורת בחורים צעירים שעסקו בשיחה בטילה ובדברים של מה בכך, לפתע התעורר ראש הקבוצה (שהיה בחור מבוגר ממשפחה חשובה מאד שלא מצא זיווג, לעומת אחיו שכבר נישאו למזל"ט בגיל), והציע לחבריו הבה נאמר יחדיו 'תהלים', ונתפלל אל השי"ת ביום נשגב זה, וכן עשו. אף בחור זה האריך בתהלים עד אחר עלות השחר, וראה זה פלא, מיד אחר פורים נשתנה הבחור ומזלו לטוב, ובא בברית האירוסין עם משפחה מיוחסת בישראל - שידוך שלא 'חלמו' עליו כלל, והקים בית בישראל לשם ולתפארת, ודורות ישירים מבורכים בליעה"ר.

מט. בזה"ל כתוב ב'בית אברהם', סיפר בשם אביו הק' ז"ל, מהרה"ק ר' ייב"א מאוסטראה ז"ל, שהי' בעניות גדולה בפורים, ובא איש אחד לשמחו והוא היה מרדכי בעצמו. ואמר כי מרדכי הוא הבעל שמחה של פורים, והוא בכבודו ובעצמו בא לשמח לכל איש יהודי שרוצה להיות שמח.

נ. צדיקים היו ממשילים למלך בשר ודם שהיה צריך להעתיק משכנו לעיר אחרת, ובבוא משרתי המלך

שהמליץ הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (ייטב פנים לפורים - קול מגילה ד"ה ובכוה) בלשון הגמרא (מגילה ז:) 'דווחא לבסימא שכיח', שעל ידי ההתבסמות בפורים אפשר לזכות לריווח גדול והצלה בכל הענינים, שפע רב בפרנסה בהרחבה ושאר צרכי עמינו המרובים. ורמז ליה הרה"ק בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע ב'שער יששכר' (מאמר ימי ששון אות נו) בלשון הכתוב (אסתר ה, ו) 'ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך וינתן לך', שמשתה היין עת רצון

הוא לבקש ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים, כי 'ינתן לך' כל משאלותיך.¹

ויש שאמרו שעל כן נוהגים להאריך סעודת פורים לתוך הלילה (עיין רמ"א תרצ"ה ס"ב, ודרשות חת"ם פורים תקפ"ט ד"ה וצא הלחם), לרמז בזה כדי להמשיך את כל אלו הישועות מסעודת פורים אל תוך 'הלילה' כלומר כל הצרות והיסורים שהם בבחינת לילה.

להעביר את כל חפצי המלך אל הארמון החדש, פחדו שמא יבואו ליסטים ויגזלו מחפצי המלך ובעיקר את הכתובים מסודות המלוכה ומצבא המלכות, על כן העמידו חיילים מזוינים שישמרו על השיירה לבל יפגעו בהם אויבי המלך, ואכן הצליחו לשמור עליהם מכף כל אורב וליסטים ולהעבירם אל גזי המלך בשמירה מעולה, אולם בבואם להעביר את כתר המלוכה גבר החשש ולא רצה המלך לסמוך על שומריו. מה עשו, הניחו את הכתר המפואר בעגלה פשוטה ביותר, כיסוהו בבגדי שחוקים, וכך לא עלה בדעת הליסטים שנמצא כאן אוצר גדול ויקר.

וכדבר הזה נעשה ביום הפורים, וכמו שהובא בספרי קודש, (עיין מאור ושמש פורים ד"ה והנה בימות החול) שהאורות היורדים ביוהכ"פ בעת אמירת 'כתר' מתגלים בכל שעות ה'מעת לעת' של יום הפורים, ונמצא שביום גדול וקדוש זה יש ביד כל אחד לבקש מן המלך ככל אשר יחפוץ ואף לפעול שנזכה לשלימות התיקון שתהיה לעתיד לבוא, אמנם כדי שלא תהא יד הכל ממשמשת בו קבעו חז"ל את היום הזה למשתה ושמחה [ואין בו איסור מלאכה או נוסח תפלה כביום טוב, ובמוצאי פורים אין מבדילים בין קודש לחול, וזה דומיא לעגלה הפשוטה, ולא עוד אלא שחז"ל הוסיפו החיוב להשתכר בגילופין ולבטל את הדעת והשכל, שהוא ענין כיסוי הכתר בסמרטוטין], והכל בכדי שאנשים פשוטים יהיו עסוקים בדברים בטלים ולא יגעו בכתר המלכות, אבל המשכיל יבין מזה שיש אוצר גדול מתחת לכל המסכים הללו, ובידו לגלות דברים נשגבים ונעלים.

נא. וכמו שהוכיח הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (לר"ח אדר ד"ה או יאמר בהקדם) מדברי הש"ס (מגילה ז:) ששנה אחת נתבסם רבה מיינו בסעודת פורים, 'קם רבה שחטיה לרבי זירא', למחר כאשר התפכח מן היין 'בעי רחמי ואחייה' (ביקש רחמים והחייהו), ובזה המעשה גילו לנו חז"ל כי יום הפורים מסוגל לישועות ורפואות למעלה מדרך הטבע, ואף חולה הנצרך לרפואה בבחינת 'תחיית המתים' יכול להיוושע וליענות. ונתן רמז לדבר כי ר"ת של ו'נאמן א'תה ל'החיות מ'תים הם כר"ת של ו'משלוח מ'נות א'יש ל'רעהו, וס"ת של ונאמן אתה להחיות מתים הוא מתנ"ה, לרמז שעל ידי קיום מצוות היום - משלוח מנות ומתנות לאביונים ניתן להחיות מתים.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע הי"ד פגש פעם בפורים באברך ההולך בדרך עם בתו הקטנה ושאלו לאן פניו מועדות, השיב הלה שבתו סובלת ממיחושים שונים והוא הולך לרופא פלוני כדי שיבדוק אותה, תמה הרה"ק מקארלין ושאל 'וכי בפורים הולכים לרופא, פורים איז משקה א רפואה' (ה'שתיה' היא 'הרפואה' ביום הפורים), ונתן לו משקה כדי לתת לה, ואכן נעלמו כל מכאוביה ונתרפאה.

סיפר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ זצ"ל, שהוא היה נוכח שנה אחת אצל רבו הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כאשר שהה בעיר לאדז' ביום הפורים, ובעת משתה היין היו פני הרה"ק בוערים כלפידיים בקדושה עילאה, לפתע נכנס החסיד רבי יודל ריבאק ז"ל במרוצה ובהלה, וסיפר בדמעות שלישי שבנו

וכתב ב'מחזור ויטרי' (סמן תס"ה) וז"ל פורים שכל בשם הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מתאמרא, אדם מאריך בסעודתו - ומן השמים שבמשתה היין יכול כל אדם לבוא לידי ימלאו שאילתו, והיינו שימלאו משאלותיו בעת דרגת אדם הראשון קודם החטא, כי היין מבטל את סעודת פורים. דעתו ועצמותו של האדם, ועי"ז יש בידו להתעלות

הקטן נפל מקומה גבוהה בראשו על אבן גדולה, והרופאים הזהירוהו לבל יגעו בילד כלל, כי חיי הבן תלויין לו מנגד, ויהי כשמוע ה'בית אברהם' את דבריו הורה לו לתרום שלש מאות רובל כסף לצדקה עבור עניי ארץ ישראל [כך היתה דרכו בקודש בעת שהזכירו לפניו חולים הזקוקים לישועה, וביותר בעיר לאדז' שהיתה מקום מגורם של עשירים ובעלי נכסים], מיד התחייב החסיד לתת את מלא הסכום לידי הרבי, והתנצל על שאין לו כעת כסף מזומן לשלם, לפיכך יתן טשעק [צי"ק] עם סכום זה כדי שיזכה בנו לרפואה, אולם הרבי לא קיבל את דבריו, ושאלו האם בפעם הזאת גם 'יחזור' הטשעק כפעם הקודמת (כי בעבר נתן טשעק לרבי, ופקידי הבאנק (בנק) לא נתנו מאומה בעדו, אחר שלא היה לו שם מעות כנגדו), אך החסיד התחייב והבטיח שבפעם הזאת יוכלו למשוך את מלא הסכום מחשבוננו, ובלבד שיפעל הרבי רפואה לבנו השרוי במצב של סכנה, מיד נטל ה'בית אברהם' תפוח שהיה על השלחן וזרקו על ראשו בחזקה, וצעק לעברו שיחזור לביתו, בכה החסיד ותמה 'איך אעלה אל ביתי כאשר בני מוטל על ערש דוי ומפרפר בין חיים למות', אולם הרבי ציוה עליו שוב לחזור לביתו, בלית ברירה ליוו אותו כמה מחבריו אל עבר ביתו, ויהי כאשר הגיע הביתה פתח את הדלת וראה את בנו מסתובב כאחד האדם, ויהי לנס ולפלא.

והנה הגם שנעשה לו נס בזכות הצדקה לעניי אר"י ובכוחו הגדול של הרה"ק, מיהו הזמן גרמא לכך היה - משתה היין, ואותה שעה מסוגלת לפעול רפואות וישועות למעלה מדרך הטבע, ואף להחזיר נשמות לפגרים מתים, ועל כן מי פתי יבטל ויבזבז רגע אחד מיום נשגב וגבוה כזה.

מעשה באחד מיקירי קריתא דירושלים שבמשך שנים רבות לא זכה להיפקד בבנים, והיה מזכיר את עצמו תמיד בפני רבו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, אך לעולם בירכו הרבי בשפה רפה ולפעמים אף לא השיב לו כלל, והבין החסיד שמצבו דחוק ביותר, ואעפ"כ לא נפל ברוחו והמשיך לפקוד את בית רבו תמידין כסדרן ולהזכיר את עצמו שוב ושוב לדבר ישועה ורחמים. שנה אחת ביום הפורים נכנס לבית המדרש של חסידי קארלין, ומצא שם את בני החבורה יושבים מבוססים בצוותא חדא כמצות היום, באותה שעה נגמר להם המשקה ובטוב לבם אמרו לו כולם כאחד, שאם יביא להם משקה 'מבטיחים' הם לו שלתקופת השנה יוולד לו בן זכר, קיבל הלה את דבריהם, וחיפש ומצא כמה בקבוקי יי"ש והביאם לפניו, והם שמחו על כך מאד והמשיכו בכך את הסעודה בהתרוממות.

אחר פורים נשתכח הדבר מלבם, וכאשר עברו כמה שבועות והישועה התמהמהה מלבוא שכח גם החסיד מאותה הבטחה, אולם כאשר פקד בפעם הבאה את בית רבו הרה"ק מקארלין והגיש לפניו את ה'קוויטל' (פיתקא בבקשת רחמים) בו ביקש שוב כדרכו לזכות לבנים, הביט הרבי והסתכל היטב ב'קוויטל' ואמר לו 'הרי כבר נושעת', ושאלו אצל מי היית ומי פעל עבורך ישועה רבתי זאת, נענה החסיד ואמר שלא מיניה ולא מקצתיה, ולא היה אצל איזה צדיק בתקופה האחרונה, עד שנזכר החסיד מ'הבטחת' החסידים בפורים, וסיפר לפניו דברים כהווייתן, שהחסידים אמרו לו להביא משקה ובשכר זה יזכה לשנה הבאה לחבוק בן, ויהי כשמוע כן הרה"ק מקארלין אורו פניו, ואמר 'אויב אזוי איז פשוט [אם כן פשיטא שנושעת], מיר האבן געקוקט האבען מיר גיזעהן אז ס'נישט שייך [הסתכלנו וראינו שלא שייך לפעול עבורך ישועה בדרך הטבע, אמנם כאשר] יודען זיצען צוזאמען, און זיי וויסען פון גארנישט קענען זיי אלץ בוקע זיין, ביז צום כסא הכבוד', [כאשר יהודים יושבים בצוותא חדא באהבה ואחוה ושלוש ורעות יש בכוחם לבקוע כל המחיצות ולהגיע עד לכסא הכבוד], וממילא אין שום חידוש איך פעלו דבר ישועה ורחמים רבים.

להיות כולו רוחני ולהסיח דעתו מחלק החומרי שבו, ולשפוך נפשו ולשוב בתשובה לפני הקב"ה.^{נב}
 לא יבושו ולא יכלמו לנצח - הזהירות שלא לבייש את חבירו אף כשהוא במצב של 'לא ידע'
 אמנם, עם כל חשיבותו ומעלתו של ה'בסומי', רבות יש לזהר שלא תצא תקלה מתחת ידו, כי מי שאינו נזהר בזה חלילה ובשכרותו פוגע ח"ו בחרצובות לשונו אפילו רק בנפש אחת מישראל, וודאי עדיף לו שלא ישתה ויצא שכרו בהפסדו, ובדרך צחות יש להעמים כן במאמרם 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', היינו שהמצווה היא רק שעל ידי השתיה תבטל דעת השותה ולא ידע להבדיל בין ה'ארור והברוך', אולם אסור

נב. וכבר הסביר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא ב'שפתי צדיק' פורים אות נ"ג) וז"ל בפורים יש כל כך עת רצון שכל איש ישראל יכול לפעול לאין שיעור, אך פן ידרוש שלא כהוגן כיבדו חז"ל בכוס, ואין שום הווא אמינא שנפסיד ח"ו על ידי תקנת חז"ל. כי מן הסתם עולה יותר נחת רוח מי שמבטל חפצו לציית פקודת חז"ל, מאשר יכוון לבקש עבור עצמו טובות אף שיפעול (בפרט, שאפשר להשתדל בתפילה עד עת שתייתו).

מפורסמים דברי ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לפרש טעם מצות שתיית היין עד דלא ידע, ע"פ מעשה שהיה אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע [יש הרבה נוסחאות בסיפור זה, ואנו נקטנו את השמועה המקובלת בפי העולם], שפעם היה חוטא אחד שאסף סכום כסף גדול כדי לעבור בו עבירה, ויהי בהיותו בדרך עם צרור הכסף שמע קול יללה עולה מאחד הבורות, וכאשר התקרב לשם ראה משפחה שלימה מישראל הנתונים בצרה ובשביה, והם סיפרו לו שלא שילמו את דמי החכירות שהיו חייבים לפריץ, ועל כן השליך אותם אל הבור הזה, שאל אותם האיש כמה כסף עליהם לשלם כדי לפרוע חובותיהם, נקב ראש המשפחה בסכום המדויק שהיה לו בכיסו לדבר עבירה, ויהי כשמוע האיש את דבריו לא ידע מה לעשות, והתלבט מאד אם להציל את המשפחה או להמשיך בדרכו הרעה, אך בסוף התגבר ברוחו והלך אל הפריץ ופדה את המשפחה מבאר שחת.

באותה שעה נעשה רעש גדול בשמים, אלו לימדו עליו זכות שהציל משפחה שלימה מישראל, וחלקם טענו שרשע הוא וחטא כל ימיו בפשעים וזדונות... עד שפסקו לתת לו את כח הברכה לברך את כל אשר יחפוץ וכל היוצא מפיו יתקיים, אולם כדי שלא יברך לכל אחד גזרו עליו בד בבד שיהא שיכור, ולא תהא דעתו צלולה עליו, וכן הוזה.

לימים הייתה גזירת עצירת גשמים בעולם, ומשכלו כל הקיצין שלחו משלחת חשובה של ראשי הקהילות אל מרן הבעש"ט הק' זי"ע כדי שיבקש עליהם רחמים, אולם הבעש"ט השיב את פניהם ריקם, באמרם שגזירה היא מלפני השי"ת ואין בידו לבטלה, ושלחם אל איש פלוני כדי שיתפלל עליהם, והוסיף ואמר להם, שאיש זה שיכור הוא המשתכר ביינו מן בוקר ועד ערב בכלל, ועליכם לתפוס אותו ברגעים הספורים שאחר קומו משנתו והתפכחותו משתיה הקודמת עד השתיה הבאה, ובשעה זו של צלילות הדעת עליכם להתעקש אצלו שיתפלל שירדו גשמים, ואכן נסעו להתם ולאחר תחבולות שונות מצאו אותו ב'עת רצון' כזו - וסיפרו לו שהעולם סובל מעצירת גשמים וברצונם שיתפלל עליהם, לגלג עליהם האיש על שבאו לאיש פשוט ונבזה כמותו, והלא שיכור הוא שאין לו בעולמו יותר מטיפה מרה של יי"ש ואיך יש בידו לפעול בתפילתו, אולם הם ענו לו שבאו בשליחות הבעש"ט, והם מאמינים באמונה שלימה שעל ידי תפילתו יושעו, בלית ברירה פרש ידיו אל ה' והתפלל עליהם שירדו גשמים, ואכן כאשר אמר 'משיב הרוח' נשב זיקא ובאמרו 'מוריד הגשם' ירדו גשמי ברכה בשפע. כאשר חזרו השליחים וסיפרו לפני הבעש"ט שאכן ירדו גשמים אחר תפילתו, גילה להם שהוא אותו שיכור שגזרו עליו מן השמים שכל ברכותיו יתקיימו.

אחרונים (ע' באו"ח סימן תרצ"ה ובנו"כ שם) שהחויב הוא לשנות יותר מלימודו ותו לא, ולכן הרוצה להדר על עצמו ולהשתכר - אסור לו לעשות כן אלא אם הוא יודע בבירור שלא יפגע ולא יצער את חבריו, אבל אם יש לו ספק ספיקא שמא לא יוכל להיזהר בכך אזי ברור שעדיף טפי שימנע בשב ואל תעשה מלהשתכר.¹

לגרום שגם חבריו יצא מדעתו מחמתו, על ידי אונאת דברים והלבנת פנים הפוגעים באדם עד עמקי נשמתו.

והיינו דקאמר הרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' מוויזניץ זי"ע, שהר"ת של ע"ד דלא ידע' הוא ידע', כי צריך ידיעה גדולה איך לקיים מאמר זה.

ובן האריך ב'מטה משה' (תתרי"ב) עד כמה חיוב גדול הוא להזהר ולהשמר שלא תביא לו השתיה מצב של שכרות וזלזול ב'הלכות התורה'

ופשיטא דבכהאי גוונא, עדיף טפי לסמוך על גדולי הפוסקים דמה שאמרו 'עד דלא ידע' היינו עד ולא עד בכלל, וכן נקטו הרבה

לפי זה ביאר ה'חידושי הרי"ם' את הנאמר לעיל, כי ביום הזה אפשר לפעול ישועות נשגבות למעלה מדרך הטבע, ודוגמת אותו שיכור שכל דבריו וברכותיו התקיימו, כמרומו במגילה (אסתר ז, ב) 'מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך', לפיכך קבעו חז"ל דמיחייב איניש לבסומי בפוריא.

מספרים, שכאשר הגיד כן ה'חידושי הרי"ם' ניגשו אליו החסידים עם פתקאות ובקשות ורצו למוסרם לו כדי שיעתיר עליהם בדבר ישועה ורחמים, נענה אליהם ואמר 'כנראה שעדיין לא התקדש עליכם חג הפורים...' שהרי צריך לשנות ולבטל הדעת ביין.

שנה אחת בטרם התחיל הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע להתבשר ביינו כמצות היום [בקדושה ובטהרה כדרכם של צדיקים], סיפר מעשה שהיה בהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע שהגיע לעיר ששהה שם גם הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, והמהר"ש יצא לקראתו לקבל פניו, והיה כאשר התוועדו יחדיו הני תרי צדיקי ניגש איש כפרי פשוט אל הרה"ק מראפשיץ, ובתמימותו ביקש, שיברכו הרבי ברכת הדיוט, שהרי כך אמרו (מגילה טו.) 'לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך', והיה כאשר שמעו התלמידים את בקשתו שנאמרה בתמימות מלאו פיהם שחוק [בימים הראשונים היו חסידים בני בינה וידעו להעריך ולהוקיר תמימותם של אנשים פשוטים], אולם הרה"ק מראפשיץ נענה לעומתם 'מדוע הנכם צוחקים, הלא כוונתו היתה לבקש בקשת הדיוט, היינו שברצונו לקבל כסף, בני חיי ומזוני, פשוטו כמשמעו, ולא מדריגות נעלות...'.²

ובענינא דיומא רימז הרה"ק מסאטמאר בדרך הלצה בלשון הכתוב (בראשית ט ב) 'ויחל נח איש האדמה ויטע כרם', דהנה רש"י פירש 'ויחל - עשה עצמו חולין', ואילו 'נח' משמעו מלשון מנוחה דהיינו יו"ט, הא כיצד, האם היה יום חול או יו"ט, ובעל כרחך צריך לומר שהיה 'יום טוב אין די וואָכן' [יו"ט בימי החול], ואיזהו, זה יום הפורים שהוא יו"ט בימות החול, ואמרה תורה שניתן לנו יום זה בשביל 'איש האדמה' אלו הבקשות ארציות של הדיוטים החפצים דברים גשמיים, והשעה מסוגלת לפעול לכך היא כאשר 'ויטע כרם', פירוש כששותים יין ומשתכרים כמצות היום, כאומר שעת רצון היא ושערי שמים פתוחים לתפילתינו.

נג. הנני מאריך בכל זה, כי עיני ראו ולא זר, כאשר השתתפתי בשמחת שבע ברכות לחתן ביום הפורים, ובאמצע המשתה קם אחד מחבריו של החתן כטוב לבו ביין והזכיר לו 'מעשיו הראשונים' בפני קהל ועדה, ועתה מצא מקום לגבות את חובו, והגם שכלפי חוץ הראה החתן פנים שוחקות, אך ביודעי קאמינא שאחר הסעודה הסתגר החתן בחדר לפנים מחדר, ובכה בדמעות שליש מחמת הדברים הקשים כגידין שפצעו את רגשותיו כמדקרות חרב. ועתה נחזי אנן, וכי לזאת התכוונו חז"ל במצות 'עד דלא ידע', והלא

המצוות גורם לו לזלזל בדברים שבין אדם לחבירו, דבכהאי גוונא יצא שכרו בהפסדו.

ובך מפורש ב'כל בו' (סוף הל' פורים) 'חייב איניש לבסומי בפוריא', אבל לא שישתכר דהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לג'ע' וש"ד וכמה עבירות זולתם, אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים וינחם אותם, וידבר אל לבם, וזהו השמחה השלימה.

עוד סמך לך, מדברי הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד בהגהותיו 'יד אפרים' על השו"ע (או"ח סימן תרצ"ה בדברי הט"ז סק"א) בענין 'עד דלא ידע', ובתוך דבריו מבאר שיעור שתיה בפורים, 'ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה, שהכוונה הוא, שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה, כדכתיב (תהלים קד, טו) 'ויין ישמח לבב אנוש', ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעוזו, ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב וכו', לכן אין לו להשתכר יותר מדאי שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל, וזהו שאמרו 'חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע' - הך 'עד' הוא ולא עד בכלל, ורצ'ל שגדר חיוב השתיה בזה לבסומי עד גבול דלא ידע, שמן הגבול הזה והלאה הוא ביטול כוונת חכמים לבסומי - כדי שיתן הלל והודאה, דכיוון שתתבלבל דעתו כל כך פשיטא

כנטיילת ידים, ברכהמ"ז ותפילה, ומסיים שם - 'וכל היוצא בעקבי הרועים לעשות את כל המעשים האלה ע"פ דרכם (דהיינו בוהירות שלא לבוא לידי מכשול על ידי השתיה), ושמחים בזכרם את כל הנסים אשר עשה ה' לאבותינו ומשבחים לשמו הגדול, כמוהם יהיו צאצאי מעיו וכל אשר חפץ ה' בידו יצליח'.

יש שרמזו ענין זה במה שנהגו לומר איש לרעהו שלש פעמים 'שלום עליכם' בקידוש לבנה (עין רמ"א או"ח תכ"ז ס"ב, ובנו"כ שם), כי כבר הפליגו חז"ל (סנהדרין מב.) ואמרו 'כל המברך על החודש בזמנו, כאילו מקבל פני שכינה', אמנם באותה שעה מזכירים לאדם, אכן זכית לאור גדול - הקבלת פני השכינה, אבל מעתה 'אל תעוף בשמים' ותשכח שיש עוד כמה אנשים החיים עמך בעולם הזה, אלא זכור נא את רעך, לנהוג בו בכבוד, לדרוש ולשאול בשלום חבריך שלש פעמים בספר פנם יפות, להטיב לו כפי שידך משגת.

ובך פירשו נמי את לשון הברייתא (ברכות ט:): בזמן קריאת שמע של שחרית 'אחרים אומרים, משיראה את חבירו רחוק ארבע אמות ויכירו', והרמז בזה, ד'קריאת שמע' הרי היא קבלת עול תרה ומצוות, ואף בשעה שאדם מקבל על עצמו עול תורה ועול מצוות עליו לראות את חבירו, ושלא ישכח מחבריו וידידיו, ואוי לו למי שקיום

לא יתכן שמצוה תביא את האדם לידי עבירה שחמורה כשפיכות דמים, על כן במקום דאיכא למיחש להכי פשיטא שלא ישתה יין כלל, ושב ואל תעשה עדיף.

נד. מקובל שבקראקא נהג אחד מתושבי המקום אחר סעודת פורים לסובב בבתי העיר ולהזכיר לכל הקהל הקדוש להתפלל תפילת מעריב, וכאשר נסתלק הרמ"א ביום ל"ג בעומר הספידו אותו בל"ב שבחים, וחיפשו אחר עוד שבח להשלים למנין ל"ג, עד שבא אחד הזכיר עוד שבח גדול שהוא היה האיש שהזכיר לכולם להתפלל תפילת ערבית במוצאי פורים, כי עשה כן בסתר ובהצנע כדי שלא יכירו במעשיו, (הובא ב'לב העברי' לרע"י שלעזינגער).

נה. צדיקים אמרו, שעל כן דייקו חז"ל בלשונם ואמרו (מגילה ז:): 'מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', ולא אמרו 'לבסומי ביין', כי חובת האדם לשמוח עם יום הפורים עצמו, ולא יהא היין אלא כאמצעי לסלק את העצבות והדאגות המסובבים אותו כל ימות השנה, ותהיה השמחה בעיצומו של יום.

כתיב [חסר], שלא היו גדולים זה מזה, אלא שניהם שוין, והרמוז ששניהם צריכים להיות שוים אצל האדם, הלוח הראשון שבו המצוות שבין אדם למקום והלוח השני שהמצוות שבו הן בין אדם לחבירו, ואי אפשר לקיים רק חלק אחד מהם, דתרווייהו תלויין אהדדי.

ולמזוהיר ולנוהר שלומים תן כמי נהר, ומתן שכרה בצדו בעוה"ז, כמו ששנינו (פאה פ"א משנה א) 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקן קיימת לו לעולם הבא', וחדא מינייהו 'גמילות חסדים'^ט, ופירש שם הרא"ש כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון חבריות, ממצות שבין אדם לקונו.

ומחר אעשה כדבר המלך - המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה

פעם שמע הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע איך שאיש יהודי שואל את רעהו אחר אחר היו"ט - אמור נא ידידי ורעי האיך 'עבר' עליך היו"ט, נודעק ה'בית אהרן' לעומתו, ואמר לו, לא כך ראוי לך לדבר, אלא שאלהו היאך 'נכנס' היו"ט בקרבך, ודבר בעתו מה טוב, כי אכן עתה אחר שעברו עלינו ימי הפורים יש לנו לדעת כי 'בקרבך קדוש' דהיינו שהכנסנו לקרבינו עוד יו"ט ומועד ממועדי ה' עם כל השפעתם בכל הפירושים, ועלינו לדאוג שתשאר בדינו ההשפעה הן ברוחני והן בגשמי - עם כל עניני החיזוק הרמוזים לן ביו"ט לעולם ועד לקנין נצח.^י

שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר על תוקף הנם, ואתבונן אליו בבוקר וראיתי כי נכון הוא.

ובזה מפרש מדוע אחר מימרא זו של 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' הסמיכו בגמרא את העובדא 'קם רבה ושחמיה לרבי זירא', והלא זה מעשה לסתור, דמהא משמע שאינו ראוי להשתכר, שהרי נגרם מזה מכשול גדול כל כך, אך להאמור כוונת הגמרא לומר שיש גבול בשתיה ואסור להשתכר יותר מדאי, דפוק חזי מה עלה להם, [ונעתיק לשונו, כי אלמלא יצאו הדברים מפי גדול בתורה כמו ה'בית אפרים' לא היה אפשר לומר כן:] 'ולפי שלא נשמרו מלעבור הגבול בא הדבר לידי סכנה, לכך יש לזהר שלא לבסומי רק עד הגבול הזה דלא ידע, ולא יעבור'.

ומכאן שענין השתיה בפורים היא לרומם את הלב מן הגשמיות והחומריות, ועי"ז יוכל בשר ודם להודות על הניסים ועל הנפלאות מתוך חדוה ושמחה, אבל המשתכר כשכרותו של לוט הרי הוא משבש את דעתו ואינו יכול להודות כלל, ולא עוד אלא שהוא עלול לבוא לידי איסורים חמורים, דהרבה שכרות עושה, ולכן ישקול מעשיו במאזני פלס ויזהר כל אחד כפום שיעורא דליביה שלא יבא לידי עון רציחה בהלבנת פנים, כי לא יתכן שמצוה שבין אדם למקום תסתור את החלק שבין אדם לחבירו, ולכן כתיב בלוחות הברית (דברים ט, יא) 'שני לחת האבנים לחות הברית', ואמר רבי חנינא (תנחומא פרשת עקב סימן י) 'לחת

נו. אומר היה הגאון רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל, שבשנים קדמוניות ידעו שיש צדיקים מפורסמים העוסקים בתורה ועבודה ברבים ויש צדיקים נסתרים העוסקים במלאכתם וביגיע כפיהם מבוקר עד ערב, ורק בסתר לבם עבדו את בוראם ברחימו ודחילו ועסקו בתורה בלילות, אולם 'בימינו אנו שונה הדבר, ולא מיבעיא שאי אפשר להיות 'צדיק נסתר' מבלי לעזור ולסייע לאחרים, אלא אפילו להיות בבחינת 'צדיק' אי אפשר אם אינו דואג ועושה חסד עם הזולת'.

נז. על כל כגון דא אפשר להסמיק את דבריו של הגר"ש פינקוס זצ"ל בבארו הפסוק (משלי כו יד) 'הדלת תסוב על צירה ועצל על מיטתו', ומה שייכות יש בין הדלת לעצל השוכב על מיטתו נים ותיר. אמר הגר"ש בדרך משל, דהנה בישיבה שלומדים בה אלף בחורים, הרי פותחים את דלת ביהמ"ד לפי החשבון יותר מעשרת אלפים פעמים ביום [שהרי יש שלשה סדרים ביום, ושלוש פעמים מתפללים וצריך ליטול ידים

העיר שם הרמב"ן, מדוע היה צריך שישמע קולו גם ביציאתו, והלא אינו עושה שום עבודה ביציאתו שיתחייב עליה משום מחוסר בגדים, והרמז בזה, דעיקר תפקידו של אדם הוא לשמור שהאורות החג יישארו אצלו אף בצאת החג, כי מה לו לאדם שנכנס לשרת בקודש ואין נשאר בו כלום בצאתו, דבכתאי גוונא לא יצא ידי חובתו בכניסתו (הובא ב'בית ישראל' תצוה תשי"ב).

ובמו שפירש הרה"ק רבי אלעזר מריינא זי"ע מה שאמר המן הרשע לאחשורוש, שלא ינוק אם יהרוג את ישראל (מגילה יג:) 'דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י' (וכיון שעושים כל ימיהם כחגים אינם משלמים מס שהרי אינם מרוויחים כלום), ובודאי ליכא מועדים בכולא שתא, אלא, שבני ישראל עם קודש עסוקים ומרודים עם המועדים בכל ימות השנה, וזמן רב לפנייהם יתכוננו לקראתם בחכמה דרבה, ולאחריהם יעסקו ב'קניני החג' 'וממש כל השנה עבודתם ומרחתם רק לקיים מצוות' (הובא בספר 'דבש השדה' אות יד), ועי"ז יונקים ונהנים מן השפע הגדול לאורך ימים.

ולא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא רק קרוב הדבר מאד לעשותה, דהנה ידועה פלוגתת הראשונים מדוע אין מברכין על הבשמים במוצאי יום טוב, דשיטת התוס' (פסחים קב: ד"ה רב, ובניצה לג: ד"ה כי) היא משום דליכא נשמה יתירה ביו"ט, וכל מטרת הבשמים היא להשיב את הנפש שאיבדה את הנשמה יתירה, ואילו הרשב"ם (הובא שם בתוס') סבירא ליה דאיכא נשמה יתירה אף ביום טוב,

ונרמז במשנה במסכת יומא (דף ל.) 'חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום', ובגמרא (שם לא:) נחלקו רבי מאיר וחכמים איך התקיים סדר הטבילות וקידוש ידים ורגלים, וקיימא לן כשיטת חכמים שקידש ידיו ורגליו באחרונה טרם לבש בגדי חול, ובפשטות אינו מובן למה היה צריך לקידוש זה, וכי בכדי ללבוש בגדי חול צריך לעשות קידוש ידים ורגלים, אך מכאן, שעיקר קדושת היום הוא שישאר ממנו על להבא, וגם בלבישת בגדיו במשך כל ימות השנה יהא גדוש מן המהרה הנשפעת ביום הכיפורים.

ובפורים בפרט, כדקיימא לן (או"ח תרצ"א ס"א) 'מגילה צריכה שרטוט' [שצריך לשרטט ולחקוק סימני שורות בקלף לכתוב עליהם את האותיות בקו ישר, דומיא דספר תורה], היינו שיהיו האורות חרוטים וחקוקים היטב בלבו ולא תהא יציאתו כביאתו, וכפירושו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע על הפסוק (תהלים מט, כא) 'אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו', (ובפסוק יג נאמר 'ולא ילין') שהנכנס ל'הייליגע טעג' וזמנים טובים, 'ולא יבין' להשכיל ולדאוג שהאורות וההשפעות ישארו ללון אצלו, עליו אמר דוד המלך ע"ה שהוא 'נמשל כבהמות נדמו' רח"ל, דהיינו שהבהמה משמשת כמשל עבורו.

ולמד כן הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע מקרא גבי המעיל של הכהן גדול, דכתיב (שמות כה, לה) שצריך לתת את הפעמונים במעיל 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה', ובצאתו ולא ימות', וכבר

תחילה, ולפעמים צריך לצאת מחמת שאר סיבות, ובאם נחשוב החשבון כמה מטר (מעטער) מהלכת דלת זו ביום אחד נגיע לסכום של מרחק אדיר, ולפי זה כבר הייתה הדלת צריכה להגיע למרחק מרחקים, ולמעשה, לא זזה הדלת ממקומה אפילו לא בס"מ (סענטימעטער) בודד, והטעם לזה - מפני שהדלת תיטוב על צירה - שהיא מחוברת בראשה ובתחתיתה בצירים, ולכן הרי היא שבה כל פעם למקומה, ואינה מתנתקת לעולמים. וכך הם פני הדברים אצל העצל, שהוא מחובר למיטתו מלעילא ומלתתא, בקשר בל ינתק, ולכך אינו יכול לקום בעתו. וכך הם פני הדברים בשאר ענייניו של אדם, שהוא קשור להבלי העולם ולהרגליו שאינם טובים ולכן ישאר על עמדו... אם אך יתחיל וינתק עצמו ממקומו, ויתחיל לזוז קמעא קמעא מהמקום שאסרו יצרו (כבבית האסורים) יעלה ויבוא עם הזמן למעלה למעלה.

נכסיו בלקיחה גמורה, שהשריש בנפשו את אורות החג כיתד בל תמוט לעולם. וכמאמרם (ביצה טו:): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר', היינו שהרוצה לראות ברכה בעמלו בגשמיות וברוחניות צריך לנטוע ולהשריש בנפש את החודש אדר, וזה יסייע בעדו להאיר את החשיכה בכל ימות השנה¹.

ולכן תמצא, שמגילת אסתר נקראת אגרת ככתוב (ט, כט) 'לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית', ונקראת 'ספר' ככתוב (פסוק לב) 'ונכתב בספר', וביאר הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע, שהחילוק ביניהם הוא, כי 'אגרת' היינו דיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, כדרך העולם שרוצים לדעת אילו חדשות כתובים בה, ואילו 'ספר' מורה על דבר של קיימא לאורך ימים, ותרומתו איתנייהו במגילה זו, שמצד אחד צריך למשמש בה בשמחה ובהתלהבות כאגרת חדשה, ולאידך גיסא צריך להשריש הדברים בלבו ויעשו בו רושם לזמן רב כספר.

ובפרט בפורים וענין מחיית עמלק, שעיקרו אינו ליומו בלבד כי אם לכל תקופת השנה, לעקור את חלקו של עמלק זה הרע שיש בקרבו ולהשריש בלבו אהבתו ויראתו, וכן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שמשום הכי כתיב במצות מלחמת עמלק שאמר משה ליהושע (שמות יז, ט) 'וצא הילחם בעמלק מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה', ובמגילה (אסתר ה, ח) כתיב 'מחר אעשה כדבר המלך', עוד כתיב שם (ט, יג) 'ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום', וכן כאשר לחם דוד המלך עם עמלק כתיב (שמואל א' ל, יז) 'ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם' [וכן קבעו לקרוא פרשת מחיית עמלק פעמיים, חדא בשבת זכור ואידך ביום הפורים, וגם עיקר יום הפורים נקבע ליומיים, י"ד וט"ו אדר]. עוד חזינו שנאמר

ולדידהו קשיא מדוע אין מברכין על הבשמים בצאת החג, ותירץ הרמב"ן ב'אמונה ובטחון' (פרק כא) דהנשמה יתירה הבאה ביו"ט אינה מסתלקת כמו במוצאי שבת, ולכן א"צ לברך על הבשמים, וביאר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ב'קדושת לוי' (לפסח, וכ"כ בעוד ספה"ק) טעמא דמילתא, כי שבת קביעא היא וקיימא, ואור העליון הוורד בעולם בא מאיתערותא דלעילא ובלא יגיעת האדם, ועל כן בצאת השבת מסתלקת הנשמה, דהא למה זה דומה לנותן מתנה על מנת להחזיר בזמן קצוב, אבל יום טוב דמקדשינהו ישראל לזמנים, ונמצא באה הנשמה על ידי פעלם ויגיעתם של ישראל, ומש"ה מן הדין שלא תסתלק הנשמה יתירה שקיבלו מכוחות עצמם.

לפי זה כתב ה'ערוגת הבשם' (ראה בדבריו לפורים, עמוד תסח במהדור"ח) דבחג השבועות היתה קבלת התורה על ידי איתערותא דלעילא, כמו שנאמר (שמות יט, כ) 'וירד ה' על הר סיני', ופירש רש"י שכל שמי השמים ירדו להר סיני בעת נתינת התורה לישראל, ולפיכך לא נשארה קדושה על הר סיני אחר מתן תורה, וכן כתוב (פסוק יג) 'במשוך היוכל המה יעלו בהר' (ועי' ביצה ה:), אבל בפורים שקבלו בני ישראל את התורה עליהם ועל זרעם מרצון (עי' שבת פח.), לכן נשאר מן האור גם אחר פורים, שהרי קבלתה היתה על ידי איתערותא דלתתא וביגיעתם של כלל ישראל, וכל זמן שמחזיקים ושומרים את ה'קיימו וקבלו היהודים' נשאר אור קדושת החג ולא יפסק.

וכך איתא ב'אמרי נועם' (לר"ה אדר) דמה שאמרו (מגילה ז:): 'קם רבה ושחמיה לרבי זירא', כי את התיבה (ויקרא א, ה) 'ושחמ' מתרגם אונקלוס 'ויכוס' [ואפשר לפרשה גם מלשון נכסים], וזה העידו חז"ל על רבה שקנה את ימי הפורים בין

נח. וכן איתא ב'שפת אמת' (ליקוטים ר"ח אדר) לבאר הלשון 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' ולא אמר משהגיע או משבא אדר, אלא פירוש נכנס - בגוף האדם, משנכנס האדר בגופו של אדם אז מרבין בשמחה

כפילות בלישנא דקרא (שמות יז, יד) 'כי מחה אמה' אותו שוב ושוב, ובפרט שמלחמה זו קאי על את זכר עמלק, והיינו טעמא, דלא סגי במחיית מלחמת היצר, וצריך האדם לעמוד תמיד על עמלק לשעה, אלא שתהא המחייה לדורות גם ביום מחר שהוא לאחר זמן, וגם שיהא תמיד חוזר ומוחה האדם בפורים^ט.

נט. שנה אחת במשתה היין ניגש חסיד אחד בגילופין אל הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, ובכה לפניו שברצונו לעשות תשובה, נענה הרה"ק ואמר לו 'ברצוני לראותך מחר...' ולהמבואר בפנים יש בדבריו משנה תוקף וכוונה עמוקה, דלא סגי במה שהאדם מתעורר לתשובה ביום הפורים עצמו, אלא יתן גם מחר להתחזק בתורה ועבודה.

כע"ז היה אצל הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע, שיהודי בכה לפניו במשתה היין שילמדו דרך תשובה, הקשיב הרה"ק לדבריו ואמר לו 'שמע בקולי, לך לנוח ותתפכח מיינך, ואז תבוא אלי ואלמדך דרך תשובה, ויהא רעוא שיזכר לך באותה שעה מה שדברת אלי היום...'

בנועם שיחו סיפר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שבשב"ק אחת ישב בסעודת מרעים עם אחוזת מרעיו, לפתע נכבו האורות בבית והיה צורך גדול להדליקם [כנראה מחמת הקטנים דחשיבי כחולה שאין בו סכנה, עי' או"ח שכ"ח י"ז], מיד הלכו לחפש אחר ערל שיעשה עבורם את המלאכה בשבת, לאחר זמן רב הצליחו למצוא גוי שהסכים לעלות אל ביתו, ובהיותו שם סיפרו לו שנאבדה להם טבעת וברצונם לחפש אחריה, כשכוונתם לרמז לו [שלא בלשון ציווי] שזקוקים הם לאור החשמל כדי לחפש אחר האבידה [ולא היה חשש של הנאה ממעשה שבת, כי הנרות היו דלוקים, ונר לאחד נר למאה, עי' שו" ע סימן רעו סעיף ד], אך הגוי טיפש היה, וכשמוע את דברי החברים התחיל לעזור להם לחפש אחר האבידה, וכמה שניסו לרמז לו לא עלה בדעתו להדליק האור, ורק הואיל בטובו לעודדם לבל ידאגו ובודאי ימצאו את האבידה, והיה כאשר ראו שהגוי אינו קולט מה שרוצים ממנו טיכסו עצה כדת מה לעשות, והציע אחד מבני החבורה לומר לו שנותנים לו במתנה את בקבוק הבירה הנמצא במקרר, וכיון שיצטרך לחפש אחר המקרר בודאי ידליק את האור, וכן עשו, ואכן עצתו הצליחה, ואכן הדליק הגוי את האור ומשראה את המקרר ניגש בהתרגשות והוציא את בקבוק הבירה ושתה את כולו בהנאה, והיה כאשר סיים לשתות יצא החוצה וכיבה אחריו את האור, כי שוב לא היה זקוק לו עוד...

וסיים המגיד מישרים שישנם שני דברים שאפשר ללמוד מעובדא זו, חדא שדרכם של הגוים אטומי לב שאינם חושבים על אחרים כלל, ולא ידליקו את האור כי אם לצורך עצמם בלבד, ועוד שכאשר יסיימו בהנאת גרונם יסגרו את האור כבתחילה ולא יתנו לאור להמשיך להאיר, אבל יהודי אינו כן, אלא לעולם מסייע ומדליק גם עבור אחרים, וכן בשעה שהאור דלוק מניח אותו לדלוק ואינו סוגרו לאלתר, והוא משכיל לנצל שעת הכושר וזמנים טובים כדי להאיר לעצמו בימות החול ובשאר ימי המעשה. וכל זה בתנאי קודם למעשה שיתייגע לפתוח פתח כחודו של מחט תחילה, ואז יפתחו לו מן השמים שערים רחבים כפתחו של אולם. הא למה הדבר דומה, לשוטה ופתי ששמע שבמגדלי הבורסה אפשר להתעשר עושר רב, לכן נסע להתם והסתובב במשך כמה שבועות בכל קומות הבורסה מן הקצה לקצה, לא היה משרד אחד שדילג עליו, והיה תמה ומתפלא איך יתכן שיצא מבלי להרוויח אפילו שוה פרוטה, והיה בוכה לפני חבריו על הדבר הזה, למותר לציין שהיה לבוז ולשחוק בעיניהם, שהרי דבר פשוט הוא, שעל ידי הטיול להנאה בבורסה אי אפשר להרוויח מאומה, ורק המקום גורם ומסייע למי שירצה לעבוד, אך בודאי לא שייך להרוויח מבלי לשלוח ידו במסחר, והנמשל מובן, דאף שהכל מוכן ומזומן עדיין צריך האדם לעשות משלו ולפתוח פתח כחודו של מחט.

עוד המשילו ואמרו, לנוטל לחם שיש בו שיעור שביעה ונותנו בשימה כנגד הלב, והוא מתפלא ותמה מדוע אינו שבע, אמר לו חכם אחד, שוטה שבעולם, הלא עליך ללעוס את הלחם, והכי נמי צריך להתייגע ולהשקיע בהכנתו לקראת ה' ט, ואז יזכה שיקלט בו אור גדול ונורא.

מספרים על החסיד המפורסם רבי שמואל מונקעס זצ"ל שרצה פעם לנסוע אל רבו הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל ה'תניא' והשועה"ר, אך כסף לדמי נסיעה לא היה לו, לכן חיפש בשוק אם יש סוחר הנוסע לאיזור העיר לאדי ויוכל להצטרף אליו בנסיעתו, ואכן מצא סוחר אחד שהיה צריך להעביר הרבה חביות של י"ש מהכא לעיר הסמוכה ללאדי, אך הלה התנצל שאין לו מקום בתוך הקרון בעבורו אולם אם יסכים לשבת מאחורי העגלה אצל החביות יוכל להצטרף אליו בנסיעתו, שמח החסיד שיוכל לנסוע אל הרבי ולא שם לבו כלל אל התנאים הגשמיים שיהיו לו בדרך, וכך יצאו לדרך כאשר הסוחר יושב בקרון המחומם, ואילו החסיד הסתופף בין החביות בקור העז ששרר ברוסיה. לאחר כמה שעות הרגיש החסיד שבעוד רגע יקפאו עצמותיו בקור הנורא, והוא עלול לבוא לידי סכנה ופיקוח נפש ח' ו, לכן נכנס אל הסוחר ואמר לו שהגיעו מים עד נפש, והוא זקוק בדחיפות ללגום מעט משקה כדי לחמם את עצמותיו היבשות, מיד הסכים הסוחר בחפץ לב ונתן לו ללגום כוס יי"ש, ואכן על ידי השתיה חימם את גופו והציל את חייו.

ויהי בבואו ללאדי נכנס אל הקודש פנימה והושיט ידו כדי לקבל ברכת שלום מפי הרבי, אך מיד אחר שהחזיר לו שלום הודיע שהוא חוזר תיכף לביתו, תמה הרבי על הדבר הזה [כי בדרך כלל היתה דרכו להישאר בצילא דמהימנותא במשך ימים ושבועות, ומדוע א' כ ימחר לשוב כבר לביתו, מה גם שהנסיעה היתה כרוכה בטרחות גדולות ומסתברא שלא היה טורח לקבל פניו לרגע כמימרא ותו לא], השיב החסיד ואמר, שתכלית מטרתו בבואו אל הצדיק היא לשמוע דברי אלקים חיים, ולדעת את הדרך אשר ילך בה בתורה ועבודה, 'אולם עתה למדתי את המלאכה שעלי לעשות כבר בדרכי הנה', והסביר את דבריו, כי בנסיעתו ישב מסובב בהרבה חביות של יי"ש ואעפ"כ קפא מרוב קור, ורק אחר שפתח את החביות וטעם מן היי"ש והכניסו בפנימיותו אז התחמם בכל גופו, ומזה למד, שיכול האדם לעמוד בזמנים גדולים ונעלים ולהסתופף בצל צדיקים וקדושים ואעפ"כ ישאר קר כקרח, ורק ביגיעה ועבודה רבה יכניס את האור בפנימיות לבו, ולכן הוא חוזר לביתו כדי לעבוד על דבר זה, ולאחר זמן ישוב לקנות עוד דרכי העבודה.

ולדרכינו למדנו, שיכולים לעבור על האדם כל ימי הפורים האלה והוא ימשיך לקפוא מקור רחמנא ליצלן, ואם לא יחקוק הדברים על לוח לבו כיתד בל תמוט לא יוכל לעולם להתרומם, לפיכך בטרם יתקדש החג יכין את עצמו מבעוד מועד, ועי"ז יזכה להתחמם ולהתלהב מן האש הגדולה.

ויש בנותן טעם להסמיק גם את דברי הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר זי"ע, שהקשה לשיטת רבינו תם (עי' תוס' מגילה ד. ובר' י שם) דסבירא ליה שעיקר מצות קריאת המגילה ביום, אם כן מדוע אמרו (מגילה ד.) 'חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום', דמלשון 'לשנותה' משמע שעיקר קריאת המגילה בלילה ואילו ביום אינו אלא כדי לחזור ולשנן שוב מה שכבר למד ביום אתמול, ומכאן למד הרבי ר' העניך, שלא הלימוד בפעם ראשונה עיקר כי אם החזרה והשינון (חשבה לטובה פורים).

והכי נמי, כאשר אדם שומע דברי התעוררות וחיזוק צריך לחזור עליהם שוב ושוב כדי שיקלטו הדברים היטב באזניו ויתיישבו בלבו, כי העיקר הוא 'לשנותה' שוב ושוב, ועי"ז יהא ניכר בו השינוי לטובה לאורך ימים. וכן אמר נעים זמירות ישראל (תהלים קמא, ו-ז) 'ושמעו אמרי כי נעמו, כמו פולח ובוקע בארץ', ופירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שאם מטרת הליכתו לבית המדרש היא בכדי לשמוע ולדעת דברים נעימים וערבים ולא על מנת לעשות ולקיים, הרי הוא 'כמו פולח ובוקע בארץ', דכשם שאין שום ערך בבקיעה זו, כך לא יועיל מאומה בלימודו שהרי חכמתו מרובה ממעשיו, רק עבודת האדם היא להבליע את דברי התורה בדמו ויפעלו בו שינוי לטובה.

ויהא רעוא שבקרוב בימינו נזכה לגאולה אסתר בימי אחשוורוש ומגילת אנשיוכוס בימי השלימה ואז נבין את עמקי סודותיו של היוונים, והתברר לבסוף שהכל היה לטובה, ומי הקב"ה שהכל היה לטובה, וכדברי הרה"ק יתן וכבר נזכה לראות את ה'מגילה' מן הגלות מקאצק זי"ע (שאמרם בשעת דביקות), שמכל הצרות המר הזו, ונראה עין בעין דכל מה דעבר של כלל ישראל נכתבה מגילה, כגון מגילת רחמנא היה לטובה....

משלו משל, לאחד שמילא את רכבו עם געז (דלק), אך 'חכם' זה נשאר על עמדו באותו מקום, ואף אחרי שהגיעו אחרים ורצו למלאות געז (דלק) לא זז הלה ממקומו, מששאלו אותו מאי האי, השיב בטפשותו, שברצונו להישאר כאן תמיד ועל ידי שיכניס עוד ועוד געז יסע הרכב מהר וטוב יותר, לגלגלו עליו השומעים ואמרו לו כי אם ישאר במקום אחד לא יועילו לו כל הגעז שבעולם, כי הלא מטרת הגעז ברכב היא כדי שיוכל האדם לנסוע למחוז חפצו ולעשות צרכיו, נמצא שרק אחר שיעזוב את מקומו יעזור לו הגעז להגיע למרחקים. והנמשל מובן, שהזוכה לזמנים גבוהים, וכן השומע אמרות טהורות ופנינים יקרים ואינו משתמש בהם להלכה ולמעשה, אזי הוא דומה לאותו טיפש שמילא את רכבו עם דלק ונשאר במקום אחד ואינו עושה כלום, אך החכם עיניו בראשו, וממלא אסמיו בשפע רב, ארחות חיים ותוכחת מוסר, ועם אוצרות אלה נכנס לתוך ימי המעשה ומתגבר על כל הנסיונות לבלתי יוכל השטן זה היצר הרע להתגבר ולשלוט עליו.

שזוב ניתע להשיג !

נערך ונלקט
מתוך תוכן
דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א

הפצה: היכלי תורה
1800-22-55-66

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים